

HÅNDVERKSLØFTET I KULTURSKOLEN - ERFARINGER OG ANBEFALINGER FOR VEIEN VIDERE

Foto: Knuden - Kristiansand kulturskole

Ekstrakt fra gruppesesjoner og innlegg under Kulturskolerådets
erfaringsdelingssamling 11.- 12. februar 2026

Innholdsfortegnelse

BAKGRUNN

Kap. 1. KOMPETANSE I TRADISJONSHÅNDVERKs. 6

- 1.1. Erfaringene med kulturskolelærernes kompetanse
- 1.2. Samarbeid og ressursutnyttelse
- 1.3. Hvordan ta i bruk lokal tradisjonskompetanse
- 1.4. Styrking av pedagogisk kompetanse i møtet mellom tradisjonshåndverk og kulturskole
- 1.5. Hvordan sikrer et kontinuerlig utdanningsløp
- 1.6. Politisk påvirkning og forankring

Kap. 2. SAMARBEID OG NETTVERKSBYGGING s. 19

- 2.1. utfordringer
- 2.2. Erfaringer underveis
- 2.3. Løsninger/Anbefalinger
- 2.4. Ressurser og bidrag - analyse av samarbeidspartnere
- 2.5. Tilskuddsordninger - muligheter, synergier og behov
- 2.6. Undervisningsressurser - kunnskapsbank for håndverksløftet

Kap. 3. REKRUTTERING OG BÆREKRAFTs. 32

- 3.1. Rekruttering av elever til kulturskolen
- 3.2. Nettverksbygging mellom kulturskolen og håndverkere
- 3.3. Høyere utdanning - yrkesvei
- 3.4. Rekruttering av fagpersonell - faktorer som påvirker fagformidling i skolen
- 3.5. Samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor

Kap. 4. SAMLEDE ANBEFALINGERs. 44

- 4.1. Anbefalinger til Kulturskolerådet
- 4.2. Anbefalinger til statlige myndigheter
- 4.3. Anbefalinger til kommuner og kulturskoler
- 4.4. Anbefalinger til UH-sektor
- 4.5. Anbefalinger til samarbeidspartnere og relevante fag- og kulturmiljøer

BAKGRUNN

For perioden 2024–2026 fikk Kulturskolerådet prosjekttilskudd fra Sparebankstiftelsen DNB til tiltaket *Håndverksløftet i kulturskolen* med mål om å motivere kulturskolene til å etablere og/eller utvikle fagtilbud innen tradisjonshåndverk for mot barn og unge.

Sparebankstiftelsen DNB sin satsning på tiltaket har bidratt til å støtte kulturskolenes arbeid med å opprette, utvikle og bevare varige kurs- og aktivitetstilbud. Satsingen har i tillegg bidratt til å bygge et bredt kontaktnett og nettverk, og styrket dialog og samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner, nasjonale organisasjoner og fagmiljøer. Kulturskolerådet har kanalisert økonomiske midler til kulturskoler og samarbeidspartnere i kommunene, og samtidig etablert arenaer for erfaringsdeling mellom kommunene som deltar i ordningen.

Til sammen fikk 30 kulturskoler søkbare prosjektmidler. Én av søknadskriteriene var at søkerne forpliktet seg til å delta på to erfaringsdelingssamlinger i løpet av prosjektperioden. Samlingene skulle være en arena for å dele erfaringer, utvide læringsutbyttet og bygge nettverk på tvers av kommuner og regioner. To erfaringsamlinger ble gjennomført, først i Bodø i oktober 2024 og deretter i Skedsmo i februar 2026.

På erfaringsdelingssamlingen i februar 2026 ble det gjort et målrettet og grundig forarbeid av ni kommunale kulturskoler som fikk prosjekttilskudd i den første tildelingsrunden.

De ni kulturskolene - sammen med øvrige kulturskoler, tre nasjonale organisasjoner og Kulturskolerådet - samlet verdifulle erfaringer, innspill og kunnskap. Intensjonen var å sikre at tiltaket *Håndverksløftet i kulturskolen* tar utgangspunkt i de faktiske behovene på feltet, og å knytte lokale erfaringer tettere sammen med nasjonale ambisjoner og en felles strategi. De ni kommunene og de tre nasjonale organisasjonene som har bidratt i arbeidet, er omtalt under hvert av temaområdene - kapitler 1, 2 og 3.

Tre temaområder som grunnlag for kunnskap og strategi

Dokumentet er organisert i tre temaområder, som delvis overlapper når det gjelder problemstillinger og mulige løsninger. Teksten er kun lett bearbeidet og sammenfattet, og bygger på utsagn, rapporter og diskusjoner fra de 30 kulturskolene og samarbeidspartnerne som deltok på samlingen. Målet med arbeidsprosessen i forkant av, og under samlingen med håndverkskommunene var todelt:

1. Å identifisere nå-situasjonen – med særlig vekt på de mest kritiske utfordringene og de viktigste suksessfaktorene som bør tas med videre i arbeidet med *Håndverksløftet i kulturskolen*.
2. Å etablere et godt kunnskapsgrunnlag for Kulturskolerådets påvirknings- og interessepolitiske arbeid, både regionalt og nasjonalt. Dette gjelder blant annet arbeidet overfor UH-sektoren, nasjonale myndigheter og andre relevante aktører, samt hvordan kunnskapen kan tas tilbake og brukes i den enkelte medlemskommune.

Bildet som kommer fram er sammensatt. Det er viktig å understreke at utsagnene er individuelle og representerer ulike erfaringer og perspektiver. Det er derfor summen av utsagnene, erfaringene og diskusjonene som danner grunnlag for tolkningen av feltet, og for anbefalingene til flere samfunnssektorer for det videre arbeidet.

Temaområde 1

Kompetanse i tradisjonshåndverk: Hvilke erfaringer har kulturskolen om kompetanse i tradisjonshåndverk, og hvordan sikre overføring av unik fagkunnskap og heve det faglige nivået i hele landet.

Temaområde 2

Samarbeid og nettverksbygging: Hva er erfaringene med samarbeid mellom kulturskoler, tradisjonsbærere og andre organisasjoner. Hvordan kan kulturskolen etablere sterke, tverrfaglige nettverk og møteplasser som fremmer informasjonsutveksling og felles løft.

Temaområde 3

Rekruttering og bærekraft: Hva er erfaringene med rekruttering, og hvordan skaper kulturskolen involvering blant nye generasjoner utøvere, slik at vi sikrer tradisjonshåndverkets plass i fremtidens samfunn.

Foto: Irene Bakke

Foto.: Vinje kulturskole

Kap. 1. Kompetanse i tradisjonshåndverk

Innlegg fra Norsk håndverksinstitutt

Ansvarlige for presentasjon av tema og gruppeoppgaver:

Eidsvoll kulturskole

Kviteseid Kulturskole

Vestby kulturskole

1. 1. Erfaringer med kulturskolelærernes kompetanse

Kulturskolelærere er kjent for sin brede kunstfaglige kompetanse. De siste årene har anbefalinger om pedagogisk utdanning i rammeplanen, kombinert med økt satsing på etterutdanning, bidratt til å styrke kulturskolelærernes pedagogisk kompetanse. Samtidig ser vi at landets kulturskoler varierer i størrelse, noe som gir ulik tilgang på lokal kompetanse. Mange tradisjonshåndverkere har høy kunst-faglig realkompetanse, men mangler formell pedagogisk utdanning og kan derfor være vanskelige å ansette inn i fast stilling i kulturskolen.

En sammensatt kompetanseprofil

Kulturskolene rår over en høy faglig kompetanse der lærerne ofte har spesialisert utdanning innen sine kunstfag. Sektoren preges også av et stort mangfold; mange lærere fungerer som «altmuligpersoner» med et sterkt indre driv, som brenner for bred kulturformidling, bærekraft og relasjonsbygging.

Spenningsfeltet mellom fag og pedagogikk

Et sentralt aspekt er gapet mellom kunstfaglig realkompetanse og formell pedagogisk utdanning. Særlig i mindre fagmiljøer og innen tradisjonshåndverk er den faglige kompetansen høy, mens pedagogisk utdanning ofte mangler.

Lokale ressurser og samisk kultur

Kulturskolene er flinke til å hente inn ekstern kompetanse fra museer, frivillige og lokale håndverkere. Samarbeidet med institusjoner som Sør-samisk senter er avgjørende. Innen samisk kultur, som duodji og joik, brukes lærernes bakgrunn aktivt, både i kulturskolen og som kursholdere for andre i kommunen.

Størrelse, økonomi og rekruttering

Tilgangen på kompetanse varierer med kommunestørrelse, noe som tvinger fram samarbeid på tvers av kommunegrenser. Økonomiske utfordringer fører i noen tilfeller til «kompetanseshopping», der man søker etter lærere i lavere lønnstrinn fremfor de mest kvalifiserte. For å opprettholde og styrke fagmiljøene er det behov for forutsigbare kontrakter, konkurransedyktig lønn, arenaer for nettverksbygging og muligheter for å kombinere arbeidet med egen kunstnerisk yrkesutøvelse.

Fremtidens behov og nye fagområder

Fagområder som visuelle kunstfag og Tradisjonshåndverk gir kulturskolen nye muligheter i samarbeid med både SFO og grunnskole. For å tiltrekke seg dagens ungdom er det behov for å tenke bredere rundt kompetanse – her nevnes både pedagogisk teft og mer praktisk kunnskap som økonomisk forståelse for kreative og praktiske yrker.

1. 2. Samarbeid og ressursutnyttelse

Nettverk med håndverkere

For å styrke og utvikle tilbudet bør det legges til rette for samarbeid og kompetansedeling på tvers av kommunegrenser, og benytte regionale kompetansesentre. Eksterne ressurspersoner med spesialkompetanse innen tradisjonshåndverk kan knyttes tettere til kulturskolen, samtidig som det bygges nettverk med håndverkere som kan kombinere yrkesutøvelse med undervisning.

Lokale ressurser

Lokale ressurser som museer, eldre med tradisjonskunnskap og frivillige organisasjoner er også viktige bidragsytere. Mange frivillige har solid handverkskompetanse og et sterkt engasjement for å formidle kunnskap til barn og unge.

Samisk kompetanse

Samisk kompetanse bidra til å styrke formidlingen av samisk kultur, for eksempel gjennom samiske lærere som kan undervise i både joik og ulike fagområder innen duodji.

Pedagogisk utvikling og utdanning

Kulturskolen må selv bidra til å tette det pedagogiske gapet ved å tilby kurs i pedagogikk og didaktikk for lærere med høy kunstfaglig realkompetanse. Det er også behov for at universitets- og høyskolesektoren utvikler spesialiserte, praksisnære studietilbud som er tilpasset kulturskolens behov.

Utdanning i tradisjonshåndverk: Studietilbud som det ved Institutt for tradisjonskunst og folkemusikk ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN) gir unike muligheter for samarbeid med SFO og grunnskolen.

Kartlegging: Det bør gjennomføres en kartlegging av ansattes skjulte kompetanse. Mange lærere besitter ferdigheter de ikke bruker i sin ordinære undervisning.

Lærerrollen: Engasjement og mangfold

Kulturskolelæreren kjennetegnes av nysgjerrighet og en indre “drive”. De er ofte relasjonsorienterte og brenner for miljø, bærekraft og bred kulturformidling. Mange har også uventede spesialkompetanser – som musikklereren som driver med fluebinding på si – som kan utnyttes i undervisningen. Ved behov kan man benytte “to-lærer-systemer”, der én har det pedagogiske hovedansvaret mens den andre bidrar med spisskompetanse.

Utfordringer og veien videre

For å tiltrekke seg elever og opprettholde kvalitet, må kulturskolen også besitte kompetanse innen økonomi og administrasjon. Vi ser i dag flere kritiske utfordringer:

- **“Kompetanseshopping”:** Økonomiske hensyn fører av og til at man ansetter lærere på lave lønnstrinn fremfor å prioritere høy faglighet.
- **Sårbarhet:** Små miljøer er ofte avhengige av “altmuligpersoner”, noe som gjør driften sårbar ved fravær.
- **Rammebetingelser:** Det er avgjørende med ryddige kontrakter og konkurransedyktig lønn for å beholde rett kompetanse.
- **Finansiering:** Erfaring viser at eksterne midler gir et nødvendig handlingsrom for nyskaping.

1. 3. Hvordan ta i bruk lokal tradisjonskompetanse?

For å sikre overføring av immateriell kulturarv og tradisjonshåndverkskompetanse, er det avgjørende å bygge broer mellom kulturskolen, skolesystemet og lokale håndverkere/tradisjonsbærere, og mellom profesjonelle aktører, frivillige lag og institusjoner. Sentrale strategier og erfaringer må sees i sammenheng med bruk av lokal tradisjonskompetanse.

Strategi for bruk av lokal tradisjonskompetanse

Kartlegging, nettverksbygging og organisering av kompetanse er viktige faktorer, om vi har som mål at immateriell kulturarv føres videre til nye generasjoner. Det må i tillegg skapes møteplasser der tradisjonsbærere, institusjoner og barn/unge kan møtes på tvers. Her presenteres noen foreslåtte satsingsområder:

Identifisere sjangre: Kartlegg hvilke håndverkstradisjoner som finnes lokalt (f.eks. tekstil, trearbeid, fluebinding, samisk duodji) og koble disse til barn og unges interesser.

Identifisere aktører: Husflidslag, museer, lærere med håndverksfag, pensjonister og lokale håndverkere er sentrale kunnskapsbanker.

Kunnskapsbank: Opprett en oversikt over tilgjengelig kompetanse i regionen. Gjør elevene kjent med at denne ressursen finnes.

Samarbeid: Det er viktig å etablere nettverk på tvers av kommunegrenser og institusjoner, (museer, privatpersoner) for å unngå overlapping og for å sikre at man ikke "går i beina på hverandre". Særlig innen samisk tradisjonshåndverk er det viktig å bruke lokale tradisjonsbærere som veiledere for å sikre autentisk kompetanseoverføring.

Duodji og samisk kultur: Særlig innen samisk tradisjonshåndverk er det viktig å bruke lokale tradisjonsbærere, også som veiledere, for å sikre autentisk kompetanseoverføring.

Kulturskolen og Husflidslaget som partnere

Kulturskolen og husflidslagene kan utfylle hverandre som kompetansesentre. Mens husflidslagene sitter på dyp individuell kompetanse, kan kulturskolen ofte tilby en mer "røffere" og moderne tilnærming som appellerer til barn og unge.

Generasjonsmøter og pedagogiske metoder

Besteforeldre som ressurs: Bruk av besteforeldre i skolen skaper trygge rammer og gode mestringsopplevelser.

Scaffolding (Vygotskij): Bruk tradisjonsbærere som "stillas" for barnas læring, der mestring skjer gjennom samhandling med mer kompetente utøvere.

Håndverket som motvekt: Tradisjonshåndverk er en langsom prosess. Det kan tilbys aktiviteter som plantefarging og strikkekafe som en kontrast til en ellers hektisk hverdag.

Lavterskel rekruttering: Bruk "smakebiter", kortkurs og ferietilbud. Dette er ofte enklere å få til enn faste, ukentlige avtaler, da mange håndverkere foretrekker prosjektbasert arbeid.

Organisering og rammevilkår

Å hente inn eksterne krefter i skolen eller kulturskolen krever god planlegging og forankring i ledelsen.

Formelle avtaler: Ved bruk av håndverkere i grunnskolen må man ta hensyn til opplæringsloven. Undervisningen kan ikke “settes bort”, så det må foreligge klare avtaler om samarbeid mellom lærer og håndverker, inkludert avklaringer rundt taushetsplikt.

Fleksibilitet: Mange håndverkere kvier seg for å binde seg til faste ukentlige avtaler. Kortkurs, feriekurs eller “smakebiter” er ofte bedre alternativer enn ordinære årsplaner.

Finansiering: Mange frivillige krefter er kostnadsnøytrale (som husflidslag), mens profesjonelle håndverkere må honoreres som veiledere.

Forankring og avtaler: Prosjekter må være forankret i ledelsen. Ved bruk av eksterne håndverkere i skolen må man ta hensyn til opplæringsloven og avklare taushetsplikt og pedagogisk ansvar.

Nye tilnærminger til formidling

For å treffe barn og unge må tradisjonshåndverk kobles til deres interesser.

Eksempel: Fluebinding som fag i kulturskolen eller som prosjekt for 4. trinn viser hvordan man kan bruke ansattes spesialkompetanse på en ny måte.

Fra museum til praksis: Mange institusjoner har mye “museum” (utstillinger), men for lite aktiv formidling. Ved å tørre å teste ut ting – for eksempel ved å bruke museet som et verksted – skapes rom for realkompetanse og praktisk læring. Museer er gode arenaer for utprøving og formidling, og har ofte en løsere struktur som gir rom for eksperimentering.

Enkeltpersoner og pensjonister: Mange sitter på unik realkompetanse (f.eks. knivsliping eller taternes tradisjoner). Direkte kontakt og personlige nettverk er ofte nøkkelen til å rekruttere disse.

Oppsummering av suksesskriterier

1. **Forankring:** Forankring i institusjonens ledelse er avgjørende for å lykkes med prosjektene.
2. **Direkte kontakt:** Det er viktig å være oppsøkende og ta direkte kontakt med lokale miljøer og tradisjonsbærere, fremfor å vente på at de selv tar initiativ.
3. **Synliggjøring:** Like viktig er det å synliggjøre de lokale håndverkerne overfor elevene og vise at de representerer en levende kunnskapsbank med kompetanse og erfaring som er tilgjengelig for dem.

Praktisk gjennomføring i skole og fritid

Integrering i grunnskolen: Leie inn lokale tradisjonsbærere som betalte veiledere i kunst og håndverk-undervisningen. Dette kan styrke koblingen mellom skole og lokalsamfunn.

Nye fag i kulturskolen: Tenke nytt rundt personalgruppens egne styrker. Et eksempel er å tilby smale fag som fluebinding hvis kompetansen finnes, og rulle dette ut som prosjekter til hele årskull (f.eks. 4. trinn).

Fritid vs. skolesystem: Erkjenne at overføring av tradisjonshåndverk ofte flyter lettere på fritidsarenaer, og satse spesielt på mellomtrinnet hvor den praktiske interessen er stor.

Veien videre

Samarbeid på tvers av kommunegrenser kan bidra til å sikre tilgang på nødvendig kompetanse der den lokale kompetansen er begrenset. Lærlingordninger og hospitering bør vurderes for å legge til rette for kunnskapsoverføring til nye generasjoner. Det bør også være et særlig fokus på mellomtrinnet i grunnskolen, der interessen for praktisk arbeid ofte er stor.

1. 4. Styrking av pedagogisk kompetanse i møtet mellom tradisjonshåndverk og kulturskole

Formålet er å bygge bro mellom dyp fagkunnskap (håndverket) og profesjonell formidling (pedagogikken). For å sikre høy undervisningskvalitet når frivillige og tradisjonshåndverkere trer inn i kulturskolen, må vi kombinere formelle kvalifiseringstiltak med praktisk samarbeid. Det foreslås følgende hovedgrep:

Sertifisering og kursing: For å styrke kompetansen hos håndverkere som skal undervise i kulturskolen, bør det utvikles målrettede og lavterskel tilbud innen pedagogikk, for eksempel en «Mini-PPU» eller digitale innføringskurs, gjerne i regi av Kulturskolerådet. Realkompetanse-vurdering bør være en del av dette arbeidet, slik at den formidlingskompetansen som allerede finnes i mesterlæretradisjonen, blir anerkjent og verdsatt.

Praksisnær kompetanseoverføring bør være en sentral del av arbeidet. Møteplasser, verkstedkonferanser og andre arenaer for erfaringsdeling kan bidra til å bygge kompetanse og nettverk.

Praksisnær kompetanseoverføring bør være en sentral del av arbeidet. Møteplasser, verkstedskonferanser og andre arenaer for erfaringsdeling kan bidra til å bygge kompetanse og nettverk. Ved å la eksterne håndverkere starte som assistenter i trygge rammer, får de mulighet til å «lære å være lærer» i praksis, samtidig som de får støtte fra erfarne pedagoger. Slik kan fagkompetanse, mesterlære og pedagogikk utfylle hverandre og bidra til gode og varige undervisningstilbud i kulturskolen.

Hvordan sikre pedagogisk kompetanse hos eksterne fagpersoner?

Kompetanseheving: Tilby korte, poenggivende kurs eller seminarer som fokuserer på pedagogisk grunnlinje, balansen mellom teori og praksis, og overgangen fra svenn- og lærling-forhold til undervisning av barn og unge.

Kartlegging: Bruke intervjuer og observasjon for å identifisere eksisterende formidlingsevne (realkompetanse) før ansettelse eller samarbeid.

Ressursbase: Utvikle ferdige undervisningsopplegg i samarbeid med fagpedagoger, slik at den frivillige kan fokusere på selve håndverket innenfor trygge rammer. Brobygging mellom håndverks-tradisjon og pedagogikk.

Brobygging mellom håndverkstradisjon og pedagogikk

Tradisjonshåndverkere bærer på unik kunnskap, ofte formidlet gjennom generasjoner med mesterlære. For at denne kunnskapen skal blomstre i kulturskolen, må vi skape en trygg arena der pedagogisk sans og håndverksglede møtes. Gjennom mentorordninger og felles planlegging tar vi utgangspunkt i lærernes eksisterende pedagogiske trygghet for å løfte de frivilliges formidling. Det foreslås å erstatte strenge krav om formell utdanning med praktisk veiledning, digitale kursmoduler og sosiale møteplasser som bygger sterke relasjoner mellom fagmiljøene.

Foto: Indre Fosen kulturskole

Hvordan sikre pedagogisk kompetanse hos frivillige og tradisjonshåndverkere i kulturskolen?

For å integrere tradisjonshåndverkere og frivillige i kulturskolen på en god måte, må vi bygge bro mellom dyp fagkunnskap og pedagogisk formidling. Her anbefales sentrale tiltak for å sikre kvalitet i undervisningen:

Samarbeidsmodeller og “To-lærer-system”

Et to-lærer-system, der en håndverker og en utdannet pedagog fra kulturskolen underviser sammen, kan være en særlig god modell og en effektiv metode for å lykkes med undervisning i tradisjonshåndverk. På denne måten kan håndverkerens faglige dybde og praktiske erfaring kombineres med pedagogens kompetanse innen undervisning, didaktikk og relasjonsarbeid.

Mentorordning og assistentperiode

En mentorordning eller assistentperiode kan være en god inngang, der håndverkeren får mulighet til å starte som assistent og gradvis utvikle trygghet og erfaring i lærerrollen. La håndverkere starte som assistenter for å «lære å være lærer» i praksis.

Fag møter pedagogikk

Når håndverker og pedagog planlegger undervisningen sammen, kan pedagogen bidra til å strukturere opplæringen og ivareta det pedagogiske og relasjonelle ansvaret, mens håndverkeren bidrar med sin spesialiserte fagkunnskap og praktiske erfaring.

Mesterlære

Samtidig bør mesterlæren anerkjennes som en verdifull pedagogisk metode i seg selv. Målet bør ikke være å erstatte denne tradisjonen med andre undervisningsformer, men å la pedagogisk kompetanse støtte og videreutvikle mesterlærens sterke sider.

Foto: Kviteseid kulturskole

Kurs, utdanning og formell kompetanse

Det er ikke nødvendigvis hensiktsmessig at alle som skal undervise i tradisjonshåndverk, må gjennomføre en full pedagogisk utdanning. Samtidig bør det finnes ulike nivåer av opplæring og skolering, slik at fagpersoner kan utvikle den pedagogiske kompetansen de trenger for å undervise barn og unge.

Kortkurs og “Mini-PPU”: Utvikle spissede kurs eller digitale seminarer i regi av Kulturskolerådet, som kan gi håndverkere en grunnleggende innføring i praktisk formidling, klasseledelse og pedagogikk.

Realkompetanse: Kartlegge og verdsette håndverkernes eksisterende formidlingsevne.

Ved ansettelse eller samarbeid bør det derfor legges vekt på både faglig dyktighet, realkompetanse og personlig egnethet for undervisning.

Formell vei: For de som ønsker å utvikle sin pedagogiske kompetanse videre, bør det legges til rette for en mer formell utdanningsvei gjennom PPU eller praksisnære innføringskurs i pedagogikk i samarbeid med universitets- og høyskolesektoren. Slike tilbud kan gi studiepoeng og formell pedagogisk kompetanse.

Møteplasser og erfaringsdeling

Pedagogisk kompetanse og trygghet i lærerrollen utvikles ofte best gjennom praksis, dialog og erfaringsdeling med andre. Det bør derfor legges til rette for møteplasser der håndverkere, pedagoger og frivillige kan lære av hverandre og utvikle undervisningspraksis sammen. Det anbefales:

Håndverkskonferanser

Arrangere konferanser med felles verksteder hvor pedagogikk og håndverk praktiseres side om side.

Digitale ressurser

Etablere en nasjonal digital støtteressurs, for eksempel i regi av Kulturskolerådet, der gode undervisningsopplegg, erfaringer og praktiske verktøy kan deles og gjøres tilgjengelige for flere.

Sosiale arenaer

Skape møteplasser - sosiale og faglige arenaer som bygger relasjoner mellom frivilligheten, tradisjonshåndverkere og det profesjonelle apparatet i kulturskolen.

Rammer og tilrettelegging for frivillighet

For at frivillige skal trives og bidra over tid, må rammene være trygge, forutsigbare og tydelige. Det er viktig å kartlegge hvilken kompetanse som allerede finnes i kommunen, og samtidig ta utgangspunkt i lærernes og andre lokale ressurspersoners egne interesser og faglige engasjement.

Formidlingen av tradisjonshåndverk handler ikke bare om å lære en teknikk, men også om å videreføre kultur, historie og fortellinger. I tradisjoner som duodji er for eksempel historiefortelling og samtalen rundt arbeidet en naturlig del av læringen. Pedagogikken ligger dermed ofte innebygd i selve arbeidsprosessen, tidsbruken og møtet mellom mennesker.

I en stadig mer digital hverdag er det samtidig viktig å ivareta håndverkets egenart. Det taktile, praktiske og fysiske møtet med materialer og verktøy gir læringsopplevelser som digitale løsninger ikke kan erstatte. Møtet mellom generasjoner blir derfor særlig verdifullt, fordi det gir barn og unge mulighet til å lære håndverk, historie og tradisjoner direkte fra mennesker som har kunnskapen og erfaringen med seg.

Viktige suksessfaktorer

- 1. Kartlegge kompetanse og motivasjon:** Kartlegg den enkeltes formidlingsevne, faglige kompetanse og interessefelt før ansettelse eller samarbeid. Dette gjør det lettere å finne riktig rolle og tilpasse oppfølgingen.
- 2. Tilrettelegge for den frivillige:** Skap trygge og forutsigbare rammer som tar hensyn til de frivilliges tid, motivasjon og forutsetninger. God tilrettelegging gjør det enklere å engasjere seg og bidra over tid.
- 3. Dele og tilgjengeliggjøre undervisningsressurser:** Etablere en nasjonal ressursbank i regi av Kulturskolerådet med undervisningsopplegg, erfaringer og gode eksempler som kan deles og brukes av kulturskoler og fagpersoner over hele landet.

Oppsummering

Ved å kombinere kartlegging av realkompetanse, korte målrettede kurs og tette samarbeidsmodeller mellom fagutdannede pedagoger og dyktige håndverkere, kan kulturskolen sikre en undervisning som er både faglig sterk og pedagogisk forsvarlig.

Kulturskolen bør ta utgangspunkt i den kompetansen som allerede finnes lokalt. Det er ikke et krav at alle skal ha formell pedagogisk utdanning for kortere prosjekter, forutsatt at det finnes et system for veiledning fra fagutdannede pedagoger.

Foto: Indre Fosen kulturskole

1. 5. Hvordan sikre et kontinuerlig utdanningsløp?

- Hvordan kan vi sikre et sammenhengende utdanningsløp i tradisjonshåndverk, og hvem har ansvaret og handlingsrom for å få det til?

For å sikre et sammenhengende utdanningsløp i tradisjonshåndverk må det utvikles flere fleksible veier inn i og gjennom opplæringen. Det bør være mulig for håndverkere med høy realkompetanse å få pedagogisk kompetanse uten at terskelen for å ta formell utdanning blir for høy. Kortere, praksisnære og økonomisk overkommelige tilbud kan gjøre det lettere for flere å kvalifisere seg til undervisning. Særlig små kommuner trenger støtte til å utvikle desentraliserte løsninger og gi lokale fagpersoner tilgang til etter- og videreutdanning.

Alternative pedagogiske veier: Terskelen for pedagogisk utdanning (som PPU) må senkes. Det bør finnes kortere, mer fleksible og økonomisk overkommelige løp for håndverkere som har realkompetanse, men mangler formell pedagogikk.

Desentraliserte løsninger: Særlig små kommuner trenger drahjelp for å kunne tilby nødvendig etterutdanning til lokale krefter.

Spesialisering og fordypning: Innføring av fordypningsfag (f.eks. "lørdagsskole") og bruk av regionale aktører for å skape høyere nivå på opplæringen.

Lærlinger: Det er behov for å avklare hvordan lærlingordninger kan integreres i det tradisjonelle utdanningsløpet, og definere hvor samfunnsoppdraget til de ulike institusjonene starter og slutter.

Støtte til formidling: Profesjonelle håndverkere trenger trygge rammer og en god balanse mellom teori og praksis for å fungere godt som formidlere.

Hvem bør ha ansvaret?

Et sammenhengende utdanningsløp i tradisjonshåndverk krever et tydelig samarbeid mellom flere nivåer.

Kommunene og kulturskolene bør ha hovedansvaret for den praktiske tilretteleggingen, lokal rekruttering og veiledning av håndverkere. De må skape trygge rammer som gjør det mulig for lokale fagpersoner å bidra i undervisningen, og støtte dem i utviklingen av lærer- og formidlerrollen.

På Regionalt nivå bør fylkeskommunen og andre regionale aktører bidra til koordinering og utvikling av lærlingordninger, fordypningstilbud og tilgang til bredde- og spisskompetanse. Dette er særlig viktig for små kommuner som ikke har tilstrekkelige ressurser eller kompetanse alene.

Universitets- og høyskolesektoren bør utvikle fleksible og praksisnære modeller for pedagogisk utdanning som er tilpasset håndverkere og andre fagpersoner med høy realkompetanse.

På nasjonalt nivå bør Kunnskapsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet bidra med rammebetingelser, finansiering og godkjenning av alternative og fleksible pedagogiske utdanningsløp.

Et konkret neste steg er å tydeliggjøre ansvarsfordelingen mellom aktørene og undersøke hvordan eksisterende ordninger, blant annet innen husflidshåndverk, organiserer læringsløp og kompetanseutvikling.

Dette kan gi nyttige erfaringer i arbeidet med å utvikle et mer helhetlig og sammenhengende utdanningsløp i tradisjonshåndverk.

Alternative veier til pedagogisk kompetanse (PPU)

Beslutningstakere må senke terskelen for pedagogisk kvalifisering. For mange tradisjonshåndverkere er dagens PPU-løp for omfattende, både økonomisk og tidsmessig. Vi foreslår mer fleksible, praksisnære moduler som anerkjenner eksisterende formidlingsevne, fremfor kun teoretisk tyngde.

- Alle har ikke råd til å bli lærer for å få lov til å lære bort.- sitat fra deltaker på erfaringsdelings-samling.

Andre viktige synspunkter

Geografiske forskjeller og kommunenes ansvar

Postnummeret skal ikke avgjøre tilgangen på fagutdannede pedagoger. Små kommuner må gis verktøyene til å tilby desentralisert pedagogisk utdanning eller hospiteringsordninger for å tiltrekke seg og beholde fagkompetanse i distriktene.

Læringsløpet og samfunnsoppdraget

Hvor stopper Kulturskolens ansvar, og hvor begynner det profesjonelle læringsløpet? Vi må definere skjæringspunktet mellom breddeopplæring og yrkesforberedende løp, slik at kulturskolen fungerer som en rekrutteringsarena for fremtidens håndverkere.

Frivillighet og regionale ressurser

Frivilligheten er en ujevn ressurs. For å sikre stabilitet må vi profesjonalisere samarbeidet med regionale aktører gjennom faste ordninger, som for eksempel 'lørdagsskoler' eller regionale ressurs-sentre for fordypning.

Foto. Øyer kulturskole

Rammene for utøvende håndverkere

Mange håndverkere er mestere i formidling, men trenger trygge rammer for å fungere i en undervisningssituasjon. Kommunene og kulturskolene må ta rollen som “pedagogisk vertskap” de må legge til rette for balansen mellom teori og praksis, og tilby veiledning fremfor kun krav om formell kompetanse.

1. 6. Politisk påvirkning og forankring - hva skal Kulturskolerådet bidra med?

Kulturskolerådet bør ha en tydelig interessepolitisk rolle i arbeidet med å styrke tradisjonshåndverk i kulturskolen. Det innebærer å løfte fram betydningen av tradisjonshåndverk i den politiske dialogen, og synliggjøre hvordan kulturskolen kan bidra til å bevare, videreføre og utvikle kulturarv. Kulturskolerådet må kunne “snakke det politiske språket” og vise hvilke verdier satsingen har for barn og unge, for lokalsamfunnet og for samfunnet som helhet.

Interessepolitikk – Kulturskolerådet må kunne «snakke det politiske språket» og vise hvilken verdi satsingen har både for barn og unge, for lokalsamfunnene og for samfunnet som helhet. En viktig del av dette arbeidet er å jobbe for at kulturskolens rolle blir tydeligere forankret i nasjonale rammeverk. Tydelige nasjonale rammer kan gi kommunene bedre forutsetninger for å prioritere og utvikle tilbud innen tradisjonshåndverk over tid.

Samfunnsberedskap – Tradisjonshåndverk bør også løftes fram som en del av samfunnets beredskap. Kunnskap om materialer, reparasjon, produksjon og praktiske ferdigheter har verdi langt utover det kunst- og kulturpolitiske området. Å opprettholde og videreføre slik kunnskap bidrar til at samfunnet beholder viktig kompetanse også i møte med endrede rammebetingelser og framtidige utfordringer.

Nasjonal samhandling – Kulturskolerådet bør bidra til bedre nasjonal samhandling. Et tett samarbeid med Utdanningsdirektoratet, relevante departementer, fylkeskommuner, utdanningsinstitusjoner og andre kultur- og håndverksorganisasjoner er nødvendig for å unngå at arbeidet blir fragmentert mellom ulike sektorer. Kulturskolerådet kan ha en viktig samordnende og pådrivende rolle og bidra til at aktørene trekker i samme retning gjennom satsinger som *Håndverksløftet i kulturskolen*

På denne måten kan Kulturskolerådet bidra til at tradisjonshåndverk går fra å være enkeltstående prosjekt og lokale initiativ til å bli en mer varig og forankret del av kulturskolens virksomhet og samfunnsoppdrag.

Ressursutvikling og synliggjøring

Det anbefales å utvikle en nasjonal digital ressursbank som gir medlemmene enkel tilgang til kunnskap, verktøy og materiell som kan brukes i arbeidet med å utvikle og synliggjøre håndverksfagene. Ressursbanken kan inneholde ferdige undervisningsopplegg, tips og materiell til rekruttering, oversikt over ressurspersoner og annet relevant fagstoff.

For å styrke synliggjøringen og gjøre det enklere å nå ut til barn og unge, bør det også utvikles profesjonelt og tilpasset materiell for sosiale medier. Lokallag og medlemmer kan benytte dette materialet i sin lokale kommunikasjon og rekruttering. Slik kan en nasjonal verktøykasse bidra til både kompetansedeling, enklere lokal gjennomføring og større synlighet for håndverksfagene.

Kompetanse og utdanningsansvar

- Kulturskolerådet bør fungere som brobygger - det nasjonale møtepunktet mellom tradisjonsbærere, frivilligheten og det pedagogiske apparatet. Det må sikres at kompetanseoverføring skjer der fagkunnskap møter formidlingsglede.
- Ta et større ansvar for etter- og videreutdanning (EVU) og for pedagogisk etterutdanning for tradisjonsbærere, gjerne på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet.
- Jobbe for større stillinger - organisatoriske rammer som legger til rette for økte stillingsprosenter innen håndverksfagene i kulturskolen.
- Skape synlighet rundt håndverksfagene for barn og unge gjennom profesjonalisert innhold som viser bredden og relevansen i tradisjonskompetanse.

Finansiering og tilrettelegging

Kulturskolerådet bør fungere som en pådriver for å skaffe frie midler. Dette innebærer å utforske sponsormodeller, ekstern prosjektf finansiering og enklere søknadsprosesser for frivilligheten og kulturskolene. Det er også viktig å bistå med langsiktig finansiering og veiledning om hvor man kan søke midler (sponsing av frivillighet, eksterne prosjektmidler).

Rådet bør fungere som tilrettelegger av møteplasser, der behovet for håndverkskunnskap møter den faktiske tradisjonskompetansen (fagutdannede, frivillige og tradisjonsbærere).

Det bør arbeides strategisk for å legge til rette for større og mer bærekraftige fagstillinger, slik at det blir attraktivt for håndverkere å jobbe i en kulturskole. Samtidig er det viktig å ivareta og styrke eksisterende fagmiljøer ved å støtte opp om de skolene og kursmiljøene som allerede eksisterer, og gjøre deres kurskataloger lettere tilgjengelig for hele landet.

Det anbefales at kulturskolen bør fungere som en forberedende arena for lærlingtiden, i tett samarbeid med nasjonale fagopplæringskontor, slik at elever som ønsker å gå videre innen håndverksfag, får et godt grunnlag for videre opplæring og yrkesvalg.

Oppsummering av politisk påvirkning

Kulturskolerådet skal være den sentrale premissleverandøren som forener tverrpolitisk politisk forankring, økonomisk sikring og praktisk kompetanseutvikling innen tradisjonshåndverk.

Ved å bryte ned siloene mellom frivillighet, fagmiljø og utdanningsmyndigheter, bør Kulturskolerådet sørge for at barn og unge får tilgang til vår immaterielle kulturarv som en levende ressurs for fremtiden.

Kulturskolerådet kan være sektorens stemme inn mot regjering og direktorater. De kan oversette lokale behov til politisk handling og jobbe for at tradisjonshåndverk anerkjennes som samfunnsberedskap.

Foto. Rennebu kulturskole

Kap. 2. Samarbeid og nettverksbygging

Innlegg fra MiA Tradisjonshåndverk - opplæringskontor og kompetansesenter

Ansvarlig for presentasjonen av temaet og gruppeoppgaver:

Knuden-Kristiansand kulturskole

Vinje kulturskole

Kvæfjord kulturskole

2.1. utfordringer

Det er mange utfordringer knyttet til samarbeid og nettverksbygging, og flere av dem er strukturelle. For å skape mer robuste prosjekter i fremtiden er det viktig å avdekke både strukturelle og operasjonelle hindringer.

Organisatoriske og strukturelle barrierer

Samarbeid mellom ulike sektorer – kommune, grunnskole, kulturskole, frivillighet og profesjonelle aktører – møter ofte fundamentale forskjeller i organisering og rammebetingelser

Tid og planlegging kan være krevende - grunnskolen opererer med fastlagte timeplaner og lange planleggingshorisonter, mens kulturskolen og frivillige aktører ofte har større fleksibilitet. Dette kan skape utfordringer i gjennomføringen.

Økonomisk uforutsigbarhet - særlig knyttet til når midler blir tilgjengelige og hvor mye som tildeles, gjør langsiktig planlegging vanskelig og kan føre til ad hoc-løsninger. I tillegg kan lønns- og avtaleverk skape utfordringer.

Lønns- og avtaleverk - innleie av private håndverkere og kunstnere er kostbart, og det kan være krevende å balansere arbeidsmiljøloven, nasjonale satser og ansvar for utbetalinger når man samarbeider med enkeltpersonforetak eller private aktører.

Digital infrastruktur - mangelen på en felles digital plattform for deling av informasjon og dokumentasjon gjør informasjonsflyten mer sårbar og kan vanskeliggjøre koordinering og erfaringsdeling mellom samarbeidspartnerne.

Sårbarhet og personavhengighet

En av de største barrierene som er avdekket, er at prosjektene ofte blir svært personavhengige og hviler på enkeltpersoner. Dette kan føre til det som kan beskrives som en «ildsjel-felle», der samarbeid og aktiviteter stopper opp ved sykemeldinger, rektorskifte eller bytte av styreledere i frivillige lag og organisasjoner.

Kapasitetsutfordringer er også en viktig faktor. Frivillige organisasjoner har ofte begrenset kapasitet og «nok med sitt». Selv om en leder er positiv til et samarbeid, kan et mindre engasjert styre eller utskifting i medlemsmassen føre til at samarbeidet stopper opp.

Manglende forankring i ledelsen hos samarbeidspartnerne kan samtidig føre til kommunikasjons-svikt. E-poster blir ikke lest, informasjon når ikke frem til de rette personene, og tilbud fra kulturskolen blir ikke fulgt opp. Dette viser behovet for bedre organisatorisk forankring og tydeligere ansvar hos alle samarbeidspartnerne.

Profesjonskamp og felles forståelse

Det eksisterer ulike oppfatninger av hva fagene innebærer, og dette kan skape barrierer for kompetanseoverføring og samarbeid.

Realkompetanse vs. utdanning: Møtet mellom formell pedagogisk kompetanse og tradisjonshåndverkernes realkompetanse krever gjensidig respekt, forståelse og utvikling av et felles språk.

Manglende forankring av kompetanseløft: Erfaring viser også at kompetanseløft ikke alltid blir godt nok forankret i organisasjonen. Selv om ledere blir enige om et kompetanseløft, for eksempel i grunnskolen, er det ikke nødvendigvis slik at pedagogene tar kunnskapen i bruk dersom hensikten og betydningen ikke er tydelig kommunisert videre i organisasjonen.

Ulik målsetting: I tillegg kan profesjonelle aktører og frivillige lag ha ulike mål og forventninger til sin deltakelse. Det krever tid og et bevisst forankringsarbeid for å skape en felles forståelse av prosjektets mål og sikre at samarbeidet oppleves som relevant og verdifullt for alle involverte.

Logistikk og geografi – utfordringer og muligheter

Logistikk og geografiske avstander kan være en betydelig utfordring, særlig i distriktene. Utfordringer viser behovet for fleksible modeller som tar hensyn til lokale forhold. Samarbeid på tvers av kommuner, bruk av eksisterende lokaler og utstyr, samordning av transport og en tidlig avklaring av ansvar og eierskap, kan bidra til å redusere kostnadene og gjøre tilbudene mer bærekraftige over tid.

Infrastruktur: Lange reiseveier til egnede lokaler gjør det mer krevende å etablere og opprettholde tilbud, både for elever, lærere, håndverkere og andre samarbeidspartnere. I tillegg kan høye leiekostnader og behov for transport av utstyr og forbruksmateriell legge beslag på en stor del av prosjektmidlene.

Konkurrerende aktivitet: I mindre lokalsamfunn er også tilgangen på deltakere en utfordring. Mange aktører konkurrerer om de samme barna og unge, og om de samme tidspunktene på ettermiddagen. Kulturskole, idrett, korps, frivillige lag og andre fritidsaktiviteter kan dermed konkurrere om både deltakere og tilgjengelig tid.

Oppsummering av samarbeidserfaringer (+ / -)

OMRÅDE	UTFORDRING (-)	MULIGHET (+)
Frivilligheten	Utskifting i styrer, møtetidspunkt kveldstid.	Lavterskel tilbud, lokal forankring, ildsjeler.
Grunnskolen	Store grupper, tette timeplaner og mail-kaos.	Rekrutteringsarena, når ut til alle barn
Museum/Faginstitusjoner	Lange beslutningsprosesser, tungrodd.	Høy fagkompetanse, tilgang til samlinger.
Finansiering	Rigid regelverk (Eks: Sametinget vs. Kommune).	Muliggjør innkjøp av nødvendig utstyr.

Viktigste lærdom: Jo flere samarbeidspartnere, jo mer administrasjon. For å lykkes må prosjektene ha skriftlige intensjonsavtaler, tydelig rolleavklaring og en plan for overordnet ansvar (eierskap) som ligger fast selv om enkeltpersoner slutter.

2.2. Erfaringer før og underveis

Her vises de viktigste erfaringer gjort før og underveis. Formålet er å lære av praksiser, metoder og modeller, samt å bygge et kunnskapsgrunnlag for fremtidig utvikling.

Styrking av lokalt og regionalt samarbeid

Prosjektet har vist at samarbeidet innad i kommunen fungerer godt, særlig når det knyttes til kompetanseheving og deling av ressurser. Den innsatsen vi har gjort i Gauldalen og Østerdalen regionene, med felles fagdager og fokus på sørsamisk kultur, har vært en styrke. Samtidig ser vi et uforløst potensial i å utnytte det regionale samarbeidet enda tettere. Erfaringen viser at midler fra ulike strukturer (bl.a. samiske midler) fungerer som en katalysator; det gjør det mulig for andre partnere å bidra med både finansiering og samarbeidstimer.

Nye nettverk og suksessfaktorer

Det er dannet verdifulle nettverk mellom kulturskole, grunnskole, historielag, husflidslag og spesialiserte organer som forvaltningskontoret for sørsamiske saker.

Eksempel på suksess: Samarbeidet med grunnskolen har vært avgjørende for kulturskolen med rekrutteringsutfordringer. Ved å integrere tradisjonshåndverk i skolen har vi løftet fagets status og nådd elever som ellers ikke ville oppsøkt tilbudet. Håndverkskonferansen med bred deltakelse fra Oslo kulturskole og lærere er et annet bevis på at interessen for feltet er stor når arenaen er riktig. Hvorfor det fungerer: Suksessen skyldes ildsjeler, pensjonister med fagkunnskap og lærere med pedagogisk tyngde som finner sammen i en felles interesse for faget.

Læring fra utfordringer og samarbeid som lugger

Ikke alle samarbeid og relasjoner har vært like sømløse. Særlig samarbeidet med museumssektoren, både lokalt og nasjonalt, og med UH-institusjoner har vist seg å være krevende. Samtidig har disse erfaringene gitt viktig læring om hva som skal til for å etablere mer robuste og forpliktende samarbeid i fremtidige prosjekter.

Viktigste læringspunkter

Tid og planlegging: En viktig erfaring er at tid og planlegging må beregnes med større marginer. Store institusjoner, UH-sektoren og grunnskolen har ofte lange beslutnings- og planleggingsprosesser. Det betyr at avtaler, aktiviteter og gjennomføring tar lengre tid enn først antatt. Fremtidige prosjekter bør derfor starte dialogen med samarbeidspartnerne tidlig og legge inn tilstrekkelig tid til forankring, beslutninger og praktisk planlegging.

Sårbarhet og kapasitet: En annen viktig læring handler om sårbarhet og kapasitet. Et plutselig kapasitetsdropp hos en samarbeidspartner kan få store konsekvenser og i verste fall føre til at et prosjekt stopper opp. Dette viser behovet for å redusere personavhengighet og sikre at samarbeidet er forankret hos flere personer og på flere nivåer i organisasjonene. Intensjonsavtaler, tydelig rolleavklaring og klare forventninger bør derfor etableres tidlig i prosessen. Det bør også være tydelig hvem som har ansvar dersom forutsetningene endrer seg underveis.

Kommunikasjon og relasjonsbygging er et tredje sentralt læringspunkt. Erfaringene viser at det er behov for tettere dialog med organisasjoner som ADHD- og Dysleksiforeningen og andre relevante aktører.

Tradisjonshåndverk kan gi barn og unge erfaringer med mestring, kreativitet, tilhørighet og praktisk læring, og kan derfor ha en positiv betydning for trivsel og psykisk helse. Et tettere samarbeid med organisasjoner som har kunnskap om ulike barn og unges behov, kan bidra til at tilbudene blir mer inkluderende og treffsikre.

Samlet viser erfaringene at gode samarbeid ikke oppstår av seg selv. De krever tid, tydelig forankring, klare roller, gjensidig forståelse og kontinuerlig dialog. Når disse elementene er på plass, blir det også lettere å håndtere endringer og uforutsette utfordringer og å bygge samarbeid som kan leve videre etter at prosjektperioden er avsluttet.

Kontinuitet og prosjektlengde

En prosjektperiode på to år er kort når målet er varig endring. For å sikre videreføring må kulturskolen ta en aktiv rolle i å "holde i nettverkene".

Anbefalinger til Kulturskolerådet

Etablere faste rammer for kommunikasjon og rekruttering gjennom felles informasjonskanaler.

Å bistå kommunens prosjektleder med tanke på å bygge bro mellom kulturskolens fleksibilitet og skolens behov for langsiktighet.

Se alle samarbeidspunkter samlet for å skape et helhetlig løp for tradisjonshåndverk som styrker både kulturminnevern og folkehelse.

Foto. MiA - Museene i Akershus

2. 3. Løsninger/Anbefalinger - veien mot et bærekraftig håndverksløft

Formålet er å etablere et solid rammeverk for praktiske tiltak, og sikre at prosjekter går fra å være personavhengige til systemiske og bærekraftige. Fange opp gode ideer og omsette dem til praktiske tiltak og strategisk forankring som sikrer kontinuitet og kvalitet.

Robust organisering og prosjektledelse

For å unngå at prosjekter faller sammen når enkeltpersoner forsvinner, og/eller når prosjektperioden er over, må vi bygge strukturer som tåler utskiftninger. For å sikre at prosjekter overlever utskifting av nøkkelpersoner, må strukturen profesjonaliseres, derfor anbefales:

Tydelig styringsstruktur og ressursgrupper: Etabler en todelt struktur. En styringsgruppe på ledernivå hos samarbeidspartnere sikrer forpliktelse og ressurser, mens en ressursgruppe tar seg av den praktiske gjennomføringen.

Sikre administrative ressurser: Utlysning av prosjektmidler må dekke reell prosjektledelse. Administrasjon bør ikke kun være en egenandel, slik at man har midler til å leie inn erstattere ved f.eks. sykdom.

Kulturskolen som nav: Kulturskolen bør ta rollen som kontinuitetsbærer og koordinerende ledd (navet) i samarbeidet for å sikre stabilitet over tid.

Forankring, eierskap og "Vi-følelse"

Erfaringene viser at samarbeid lykkes best når alle involverte partnere opplever eierskap til både mål, aktiviteter og resultater. Forankring må derfor skje tidlig og på flere nivåer, slik at prosjektet ikke blir oppfattet som et tiltak som én aktør har ansvar for, men som et felles prosjekt.

Intensjonsavtaler og strukturer kan være et viktig verktøy i dette arbeidet. Skriftlige avtaler bør etableres tidlig for å avklare roller, ansvar, forventninger og tidsbruk. Dette skaper forutsigbarhet for alle parter og kan også bidra til å forplikte frivillige aktører, som ofte har mindre kapasitet og andre rammebetingelser enn offentlige institusjoner.

Rullerende møteplasser: Når møtene flyttes mellom samarbeidspartnernes arenaer – for eksempel på museet, hos husflidslaget, på skolen eller i kulturskolens lokaler – får deltakerne større innsikt i hverandres hverdag, arbeidsmåter og rammevilkår. Dette kan bidra til større forståelse, respekt og tillit mellom aktørene, samtidig som eierskapet til prosjektet styrkes.

Involvering i planlegging er avgjørende: Lærere, frivillige, håndverkere og andre samarbeidspartnere bør involveres allerede i idé- og planleggingsfasen. Når de får mulighet til å påvirke innhold, organisering og mål, øker sannsynligheten for at prosjektet oppleves som relevant og forankret. Det reduserer samtidig risikoen for at tilbudet oppfattes som «noe som kommer utenfra».

Politisk forankring: Den politiske og strategiske forankringen er et annet viktig element. Politisk synliggjøring kan styrkes ved å invitere ordfører, kommunedirektør, skolesjef og andre relevante beslutningstakere til visningsarenaer, utstillinger og arrangementer. Når beslutningstakerne får se aktivitetene og resultatene direkte, blir det lettere å synliggjøre prosjektets verdi og betydning. Dette kan bidra til at erfaringene fra prosjektet får en plass i kommunens videre strategiske arbeid og øker muligheten for at tilbudene videreføres etter prosjektperioden.

Foto: Håvard Tryti

Nye samarbeidsmodeller og pedagogiske grep – nye konsepter og metodikk

Tradisjonshåndverk har et unikt potensial til å bygge broer mellom generasjoner, fagområder og ulike læringsarenaer. Erfaringene viser behov for å tenke nytt både om hvem som lærer av hvem, hvordan kompetanse deles, og hvordan vi kan utvikle tilbud som oppleves relevante for barn og unge. Nye samarbeidsmodeller og pedagogiske grep kan bidra til å gjøre tradisjonshåndverk mer tilgjengelig og attraktivt, samtidig som det skapes nye møteplasser mellom mennesker og fag.

Generasjonsmøter kan være en viktig del av denne utviklingen. I stedet for å etablere aktiviteter som konkurrerer med barn og unges allerede travle fritid, kan man utvikle konsepter som skaper møteplasser på tvers av alder og interesser. Et eksempel kan være å kombinere moderne teknologi og spilldesign med lokal historie og tradisjonshåndverk, der eldre bidrar med lokal kunnskap og fortellinger, mens barn og unge bruker digitale verktøy til å videreutvikle og formidle historien. På denne måten blir tradisjonell kunnskap ikke bare overført fra én generasjon til en annen, men videreutviklet gjennom nye uttrykksformer.

Skolepakker kan gjøre det enklere for skolene å ta i bruk tradisjonshåndverk. I stedet for enkeltstående aktiviteter eller «små drypp» i enkelte klasser, kan det utvikles helhetlige opplegg for fagdager som involverer hele personalet og kan knyttes til skolens øvrige undervisning. En lærer bør involveres gjennom hele planleggingsprosessen, slik at opplegget tilpasses skolens behov og forankres pedagogisk. Dette øker også sannsynligheten for at kunnskapen og metodene blir tatt videre i skolens ordinære arbeid.

Digitale og kreative verktøy gir i tillegg nye muligheter for å gjøre tradisjonshåndverk og lokal kulturarv relevant for barn og unge. Eksempler som «Melhus-quizen» viser hvordan lokal tradisjon og historie kan formidles på en engasjerende måte, for eksempel til elever på 7. trinn. Ved å kombinere tradisjonell kunnskap med spill, digitale fortellinger, quiz og andre kreative metoder kan man skape læringssituasjoner som oppleves relevante og motiverende.

Ressursutnyttelse, kompetanse og finansiering

For å utvikle robuste og bærekraftige samarbeid må vi i større grad ta utgangspunkt i ressursene og kompetansen som allerede finnes hos de ulike aktørene. En systematisk partneranalyse kan bidra til å avklare hvem som har hvilken kompetanse, kapasitet og hvilke ressurser, slik at hver samarbeidspartner kan bidra der de er sterkest.

Finansiering og rammevilkår

Langsiktighet krever forutsigbarhet, både økonomisk og når det gjelder tid til planlegging og forankring. Tildelinger bør derfor i størst mulig grad strekke seg over tre år eller mer. Dette gir bedre mulighet til å bygge tillit, etablere faste rutiner og utvikle dype og varige samarbeid, særlig med grunnskolen.

Pilotprosjekter og forprosjektmidler kan være en effektiv måte å utvikle nye konsepter på. Det kan være hensiktsmessig å starte i liten skala og bruke pilotene til å teste ut idéer, bygge relasjoner og dokumentere resultater. Gode pilotprosjekter kan fungere som «bevis» på at modellen fungerer, og dermed gjøre det lettere å få med nye samarbeidspartnere. Det kan også være nyttig å avsette mindre beløp, for eksempel 10 000–20 000 kroner, til forankringsarbeid, utvikling av konsepter og søknadsskriving. Slike midler kan gi aktørene nødvendig tid og kapasitet til å utvikle gode prosjekter før større satsinger etableres.

Søk bredt og tidlig: Utnytt ulike støtteordninger som Fylkeskommunen, Frifond, Kulturforum og Studieforbundet kultur og tradisjon.

Flerårige tildelinger: Jobb for tildelinger som strekker seg over 3 år eller mer. Dette er avgjørende for å bygge tillit og faste rutiner i skolesamarbeid.

Investert i infrastruktur: Kommunene kan bidra til langsiktig utvikling ved å investere i egnede og tilpassede lokaler for visuell kunst og tradisjonshåndverk. Gode fysiske rammer gjør det lettere å utnytte eksisterende kompetanse, etablere aktivitet og skape tilbud som kan videreføres over tid.

Foto: Øyer kulturskole

2.4. Ressurser og bidrag - analyse av samarbeidspartnere

For å sikre et bærekraftig håndverksløft er vi avhengige av et økosystem av partnere som utfyller hverandre. Samarbeidet handler ikke bare om ressursdeling, men om å koble tradisjonell fagkunnskap med pedagogisk formidling og rekrutteringsarenaer. Ved å involvere alt fra lærlinger og konservatorgrupper til historiske foreninger, skaper vi en kjede som sikrer at yrkesfaglig kompetanse føres videre til nye generasjoner.

Frivillige lag og foreninger (f.eks. Husflidslag og historiske lag) - analyse av utvalgte samarbeidspartnere

Disse organisasjonene utgjør selve ryggraden i den lokale forankringen og fungerer som en unik rekrutteringsarena.

Bidrag og betydning: De tilfører prosjektet en enorm "bank" av fagkunnskap og spisskompetanse som ofte ikke finnes i det formelle utdanningssystemet. Gjennom grupper som Levende arkeologi, Vikinglag og Kongshirden 1308, får prosjektet tilgang til spesialiserte håndverkere innen veving, støping og historisk verktøybruk.

Strategisk verdi: Frivilligheten har andre økonomiske rammevilkår og kan søke på alternative tilskuddsordninger (f.eks. Frifond eller Studieforbundet kultur og tradisjon). De er også avgjørende for å skape aktivitet på tvers av generasjoner, hvor entusiaster og pensjonister fungerer som lærerkrefter for barn og unge.

Sammenfallende interesser: Både kulturskolen og husflidslagene har et felles mål om et håndverksløft. Lagene fungerer som en rekrutteringsarena for lærerkrefter og sikrer aktivitet på tvers av generasjoner, der pensjonister med unik realkompetanse møter unge lærelystne.

Grunnskolen

Skolen er vår viktigste arena for å nå bredt ut og sikre sosial utjevning i tilgangen til kulturarv.

Bidrag og betydning: Skolen bidrar med den pedagogiske strukturen, og er vår primære kilde til å rekruttere elever. Samarbeidet gir oss mulighet til å teste ut undervisningsopplegg i tråd med læreplanene og gjennomføre systematisk underveisvurdering og evaluering.

Strategisk verdi: Ved å koble oss på skolen, sikrer vi at tradisjonshåndverk ikke blir en isolert fritidsaktivitet, men en del av elevenes dannelsesprosess. Ressurser som Kunst og design i skolen gir oss et teoretisk fundament og inspirasjon til opplegg som engasjerer både lærere og elever.

Museer og institusjoner: Museene fungerer som prosjektets faglige ankerfeste og historiske garantist. Museene bidrar med historisk kontekst, kildemateriale og profesjonelle nettverk. Gjennom kontakt med konservatorgrupper og profesjonelle håndverkere sikrer vi at teknikkene som læres bort er autentiske og holder høy faglig kvalitet.

Strategisk verdi: Museene tilbyr profesjonelle formidlingsarenaer (utstillinger og verksteder) som gir prosjektet økt status og synlighet. Deres institusjonelle stabilitet bidrar til å motvirke personavhengighet og sikrer at kunnskapsgrunnlaget blir dokumentert og arkivert for fremtiden.

Oppsummering

Samarbeidet lykkes fordi det bygger på fellesinteresser. Skolen får økt kompetanse og variert aktivitet, husflidslagene får spredt sine tradisjoner til nye hoder, og kulturskolen kan fungere som den profesjonelle kontinuitetsbæreren som syr det hele sammen.

Hvilken av disse partnerne er mest utfordrende å forplikte over tid i deres region? Det kan utformes et forslag til en intensjonsavtale som er spesifikt vinklet mot den partneren.

2. 5. Tilskuddsordninger - Muligheter, synergier og behov

For å sikre gjennomføringskraft og langsiktighet i prosjektene, er vi avhengige av en sammensatt finansieringsmodell. Erfaring viser at de sterkeste søknadene er de som bygger på reelle samarbeid, der ulike partnere åpner dører til ulike finansieringskilder.

Kartlegging: Hva finnes av søkbare midler?

Det finnes et bredt spekter av instanser, fra lokale sparebanker til internasjonale organer. Her er de viktigste kategoriene:

Store stiftelser: Sparebankstiftelsen DNB er en sentral aktør, men også regionale stiftelser som Sparebank 1 Nord-Norge og Gjensidigestiftelsen er relevante, særlig for prosjekter som kobler kultur med folkehelse og mestring.

Offentlige instanser:

- Statlig/Regionalt: Sametinget (for samisk håndverk/duodji), Bufdir (inkludering og oppvekstvillkår), og Udir (utdanningsrelaterte prosjekter).
- Lokalt: Kommunale ekstramidler og lokale DKS midler (Den kulturelle skolesekken) som kan spisses mot tradisjonshåndverk.

Frivillighetsbaserte midler: Ved å samarbeide med organisasjoner som 4H, Ungdom og Fritid eller lokale husflidslag, får man tilgang til midler som kulturskolen alene ikke kan søke på. Dette inkluderer også voksenopplæringsmidler gjennom studieforbundene.

Internasjonale rammeverk: UNESCO og EU-midler er relevante for større prosjekter som omhandler immateriell kulturarv og bevaring av truede håndverkstradisjoner.

Strategisk bruk av samarbeidspartnere

Samarbeid handler ikke bare om organisering og arbeidsdeling – det kan også være en viktig finansiell nøkkel. Ved å bruke samarbeidspartnerne kompetanse, nettverk og tilgang til ulike finansieringskilder strategisk, kan man utvide mulighetene for å realisere prosjekter og samtidig redusere belastningen på kommunale budsjetter.

Utvidet søknadsflate: En viktig strategi er å utvide søknadsflaten ved å involvere aktører som historielag, husflidslag, museer og andre organisasjoner som søkere eller hovedpartnere. Disse aktørene kan ha tilgang til støtteordninger der kravene til kommunal egenandel er lavere, eller der prosjektet vurderes ut fra andre kriterier enn i kommunale søknader. På denne måten kan flere finansieringsmuligheter tas i bruk.

Sjekk historikk: Det er også viktig å undersøke samarbeidspartnerne finansieringshistorikk. Tilskuddsportalen og andre relevante oversikter kan brukes aktivt for å se hvilke prosjekter og formål ulike aktører tidligere har fått støtte til.

Delt eierskap og ansvar styrker prosjektets legitimitet. Når flere aktører bidrar med ressurser, kompetanse, finansiering eller arbeidsinnsats, viser det at prosjektet har bred støtte og er ønsket av flere deler av lokalsamfunnet. Dette kan også gjøre prosjektet mer attraktivt for finansieringskilder, fordi driften og ansvaret ikke hviler på én enkelt aktør.

Hva har vi behov for? - innspill til forbedring

Selv om det finnes mange prosjektmidler ser vi tydelige barrierer som må adresseres strategisk:

Midler til prosjektledelse: Mange ordninger dekker kun “aktivitet” og utstyr. Vi har et prekært behov for midler som dekker administrasjon og koordinering, slik at prosjektene ikke blir for personavhengige og sårbare.

Langsiktighet fremfor “drypp”: Det er behov for flerårige tildelinger (3 år+) for å kunne bygge opp solide strukturer i samarbeid med grunnskolen.

Verdisetting av frivillighet: Vi trenger finansieringsmodeller som i større grad anerkjenner frivillige timer som en del av egenkapitalen i regnskapet.

Midler til forprosjekt: Behov for små, raske summer (10 000–20 000 kr) for å sikre god forankring og kvalitet i selve søknadsarbeidet.

2.6. Undervisningsressurser - Kunnskapsbank for håndverksløftet

For å sikre høy faglig kvalitet og inspirasjon i undervisningen, er det avgjørende å benytte eksisterende kunnskapsplattformer og spesialistkompetanse. Ressursene under spenner fra nasjonale sentre til spesialiserte håndverkere og digitale delingsarenaer.

Nasjonale fagmiljøer og digitale ressurser

Disse plattformene tilbyr ferdige undervisningsopplegg, artikler og inspirasjon som er direkte knyttet til læreplanmål.

Kunst og design i skolen: En av de viktigste kildene for lærere. Gjennom medlemskap får man tilgang til:

- Formbanken: En omfattende base med praktiske oppgaver.
- Tidsskriftet FORM: Aktuell fagartikkel- og inspirasjonskilde.
- Ferdighetstrapp for tresløyd

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen (Bodø): Tilbyr et bredt spekter av digitale støtteressurser, filmer og veiledninger skreddersydd for utdanningssektoren.

KH-dele: En praktisk delingsside for kunst og håndverk med fokus på materialkunnskap innen tre, søm, leire og metall.

Norges Husflidslag: Deres nettsider er en gullgrube for tradisjonsteknikker, materialforståelse og oversikt over lokale håndverksmiljøer.

Norsk håndverksinstitutt, MiA Tradisjonshåndverk, Håndverkslaget og Norske Kunsthåndverkere: Her kan man søke etter profesjonelle utøvere for samarbeid, utstillinger eller gjesteundervisning.

Merk: Lenker til overnevnte organisasjonene og støtteressursene finnes på siste side (s. 52)

Spesialistkompetanse og inspiratorer

For dypdykk i spesifikke teknikker og bærekraftige praksiser anbefales følgende fagpersoner og miljøer:

- Nina Alsborn: Ekspert på toving med spelsau-ull. Hennes masterarbeid og kursvirksomhet (bl.a. ved Rauland) er sentrale for alle som ønsker å jobbe med kortreiste naturmaterialer og tradisjonell ullforedling.
- Veronica Glitsch: Basert i Rauland og sterkt fokusert på bærekraft, søm og materialbruk. Hennes arbeid og podcast (søk på hennes navn i podcast-apper) gir verdifull innsikt i moderne bruk av tradisjonelle teknikker.
- Tradisjonshåndverkere: Det finnes spredte fagmiljøer over hele landet; ved å koble seg på miljøer som Raulandsakademiet eller lokale museumshåndverkere, sikrer man autentisk kunnskaps- overføring.
- Sámi allaskuvla (Samisk høgskole) og Doudjeinstuhtta (Duodjiinstituttet)

Strategisk tilgjengeliggjøring

For å styrke det nasjonale nettverket er det et sterkt ønske om at Kulturskolerådet etablerer en egen underside med direkte lenker til disse ressursene, slik at ansatte i kulturskolen enkelt kan navigere i jungelen av tilbud.

Det legges til rette for erfaringsdeling på tvers av kommunegrenser, slik at gode lokale undervisningsopplegg kan lastes opp og gjenbrukes av andre.

Oppsummering

Sikring av langsiktige prosjekter krever en sammensatt finansieringsmodell basert på strategisk samarbeid med eksterne partnere som frivillige organisasjoner og stiftelser for å få tilgang til ulike støtteordninger. Kunnskapsbanken for håndverksløftet fremhever viktigheten av å koble seg på nasjonale fagmiljøer som Norges Husflidslag og spesialistkompetanse for å sikre høy faglig kvalitet i undervisningen.

Foto: Knuden - Kristiansand kulturskole

Foto: Kåfjord kulturskole

Kap. 3. Rekruttering og bærekraft

Innlegg fra Handverkslaget

Ansvarlige for presentasjon av temaet og gruppeoppgaver:

Osterøy kulturskule

Røros kulturskole

Kulturskolen i Levanger

3.1. Rekruttering av elever til kulturskulen

- Hva kan fremme/hemme rekruttering av elever til kulturskolen til handverksfagene?

Hovedutfordringer

Rekruttering til håndverksfag møter betydelige barrierer. Tidsklemma er den mest fremtredende utfordringen - ungdommer har en stram tidsplan som gjør det vanskelig å prioritere håndverksaktiviteter. Kostnad og pris er også avgjørende faktorer for deltakelse.

Kulturelle og sosiale hindringer inkluderer en generasjonskløft, manglende kjennskap til tradisjonelle fag, og oppfatning av håndverk som "gammeldags" og fremmed for ungdomskultur. Et spesifikt problem er samisk stigma, hvor unge kan ha interesse, men foreldre holder dem unna. Håndverk kan oppleves fjernt fra dagens ungdomskultur, og mange ønsker ikke å skille seg ut.

Praktiske barrierer omfatter mangel på lokaler med tilgjengelig utstyr, lang reisevei, begrenset planleggingstid for oppstart av prosjekter, og svak synliggjøring av tilbudene. Mange kunst- og håndverkslærere har lite praktisk håndverkserfaring, kun utdanning i formingsfag.

Strategier for å fremme rekruttering

For å øke rekrutteringen til tradisjonshåndverk i kulturskolen er det viktig å tenke langsiktig og møte barn og unge på arenaer der de allerede befinner seg. Rekruttering handler ikke bare om å informere om tilbudene, men om å skape nysgjerrighet, mestring og gode første møter med fagene.

Tidlig innsats og skoletilknytning er sentralt

Barnehage, SFO og grunnskole gir gode muligheter til å introdusere barn for tradisjonshåndverk. Skoleprosjekter og Den kulturelle skolesekken (DKS) kan være viktige rekrutteringsarenaer, der korte «smakebiter» kan vekke interesse og senere lede til fordypning i kulturskolen. Aktivitetsdager på skoler og popup-stasjoner i lokalmiljøet kan gjøre det enkelt for barn og unge å prøve ut ulike håndverksteknikker uten å måtte melde seg på et lengre kurs.

Synlighet og markedsføring må vise hva det faktisk innebærer å delta

Offentlige utstillinger, håndverksfestivaler og andre visningsarenaer gir elevene mulighet til å vise fram det de har laget, samtidig som de synliggjør tilbudet for nye deltakere og foreldre. Sosiale medier, presentasjoner på foreldremøter og korte promoteringsfilmer kan bidra til å gjøre tilbudene mer konkrete og tilgjengelige. Ungdomsambassadører kan også være gode formidlere, fordi de kan dele egne erfaringer og inspirere andre på en måte som oppleves troverdig for jevnaldrende.

Konkrete tiltak

- Offentlige utstillinger og håndverksfestivaler
- Sosiale medier der foreldre er til stede
- Presentasjoner på foreldremøter i grunnskolen

- Promoteringsfilmer som viser hva deltakelse innebærer
- Ungdomsambassadører

Fleksibilitet og tilgjengelighet er viktig for å senke terskelen for deltakelse

Kortere kurs og enkeltstående aktiviteter kan være lettere å delta på enn tilbud som krever en langvarig forpliktelse. Fleksible tidspunkter og undervisningssteder kan gjøre det enklere å kombinere tilbudet med skole og andre fritidsaktiviteter. Gratis eller rimelige tilbud, åpne workshops og «venneuker» kan gi barn og unge mulighet til å prøve seg uten at terskelen for å delta blir for høy.

Den pedagogiske tilnærmingen bør ta utgangspunkt i praktisk aktivitet og mestring. Å invitere enkeltelever til verksteder og gi dem mulighet til å prøve selv kan skape positive erfaringer og motivasjon for videre deltakelse. Når elevene får med seg egne produkter hjem, for eksempel et smykke med navnet sitt, blir resultatet også en naturlig måte å skape interesse og samtaler med foreldre og andre voksne på.

Rekruttering handler samtidig om å bygge kompetanse og interesse hos de voksne rundt barna. Kurs for lærere og assistenter i grunnskolen kan gjøre det lettere for skolen å introdusere tradisjons- håndverk og identifisere elever som kan ha interesse for videre fordypning i kulturskolen. Samtidig bør samiske fag og tradisjoner inkluderes naturlig i kulturskolens hverdag der det er relevant, slik at dette blir en integrert del av tilbudet og ikke et tillegg.

Konkrete tiltak

- Invitere enkeltelever til verksteder
- La elevene prøve seg selv med mestringsopplevelser
- Elevprodukter som smykker med navn tas med hjem og skaper interesse hos voksne
- Lærerkurs for grunnskolelærere og assistenter
- Inkludere samiske fag naturlig i kulturskolehverdagen

Ressurser og organisering

Digitale ressurser som filmer og en lokal “kulturbank” i f. eks Teams, kan gi tilgang til fagkunnskap. Interkommunale tilbud kan sikre stabiliteten. Det trengs mer tid til rekrutteringsarbeid, markedsføring og materiellbestilling. Samarbeid med etablerte miljøer (4H, Ung Husflid, Steinerskolen/ Montessoriskolen) og god dialog mellom kommunale instanser er viktig. Prosjektet må forankres nedenfra - barn og unges stemme må høres, ikke bare “ovenfra-ned” tilnærming.

Spesielle hensyn

Det er økende interesse fra unge voksne (20-åring) som søker tilbud innen tradisjonshåndverk. Kulturskolen bør også vurdere tilbud til unge voksne elever. Grunnskolen må selv ta ansvar for praktisk-estetiske fag - kulturskolen alene kan ikke redde disse fagene.

Åpne spørsmål

- *Hvordan kan vi sikre at barn og ungdom har reelt eierskap i en top-down prosjektstruktur? Bør elever delta i å lage sitt eget pensum?*
- *Hva er kulturskolens rolle når det gjelder voksne studenter, og hvordan kan vi effektivt nå interesserte unge voksne?*
- *Kan kulturskoler opprettholde undervisning i tradisjonelle håndverk hvis grunnskolene ikke (selv) prioriterer praktisk-estetiske fag?*

Foto: Kulturskåderådet

3.2. Nettverksbygging mellom kulturskolen og håndverkere

- Hvordan kan kulturskolen være en tilrettelegger for et håndverksfagsmiljø

Ambisjonen er at kulturskolen kan/bør ha en viktig rolle som tilrettelegger for et lokalt og regionalt miljø for håndverksfag. Ved å fungere som et bindeledd mellom barn og unge, håndverkere, frivillige organisasjoner, skoler og andre ressurspersoner i lokalsamfunnet, kan kulturskolen bidra til å gjøre tradisjonshåndverk mer tilgjengelig og skape grunnlag for langsiktige samarbeid.

Strategiske tiltak

Formålet er å bygge nettverk lokalt og regionalt mellom kulturskolen og håndverkere, og utvikle langvarige prosjekter som fremmer tradisjonshåndverk. Kulturskolen kan være en sentral møteplass der håndverkere får mulighet til å dele sin kompetanse, samtidig som barn og unge får tilgang til kunnskap, ferdigheter og erfaringer som ellers kan være vanskelig tilgjengelige.

Kartlegge håndverkere og prosjekter i lokalmiljø og på tvers av kommunegrenser

Et viktig strategisk tiltak er å kartlegge kompetansen som allerede finnes. Dette innebærer å identifisere håndverkere, lag og organisasjoner, prosjekter og relevante fagsmiljøer både i egen kommune og på tvers av kommunegrenser.

Identifisere skjult kompetanse hos eksisterende lærere

Kulturskolene bør se etter «skjult kompetanse» blant egne lærere og ansatte. Det kan finnes handverkskompetanse og interesser som ikke er synlige i dagens undervisningstilbud, men som kan utvikles til nye fag eller aktiviteter.

Etablere møteplasser for kompetanse- og nettverksbygging

Det bør også etableres faste møteplasser for nettverks- og kompetansebygging. Fagsamlinger, verksteder, kurs, besøk og erfaringssamlinger kan gi håndverkere og kulturskolelærere mulighet til å bli kjent, utveksle erfaringer og utvikle ideer sammen. På regionalt nivå kan slike møteplasser bidra til å koble miljøer som hver for seg er små, men som samlet kan utgjøre et sterkt fagsmiljø.

Utvikle en digital plattform hvor kulturskolen har en sentral rolle

En digital plattform kan understøtte dette arbeidet ved å gjøre det enklere å finne kunnskap og fagpersoner med riktig kompetanse, dele informasjon og holde kontakt mellom aktørene. Kulturskolen kan ha en sentral rolle i å koordinere og videreutvikle en slik arena, slik at kunnskap og ressurser blir mer tilgjengelige også mellom samlinger og prosjektperioder.

Kunnskapsdeling og tilgjengeliggjøring

Kunnskapsdeling og gjenbruk bør være en integrert del av nettverksarbeidet. Undervisningsopplegg, erfaringer og ferdige prosjekter bør dokumenteres og deles mellom kulturskoler, slik at gode modeller kan videreutvikles og tas i bruk flere steder. Gjennomførte prosjekter bør gjøres tilgjengelige for gjenbruk, slik at hver enkelt kulturskole ikke trenger å starte utviklingsarbeidet fra grunnen av.

Sikre at kunnskap ivaretas av Kulturskolerådet

Kulturskolerådet kan samtidig ha en viktig rolle i å ivareta, systematisere og spre kunnskapen som utvikles gjennom prosjektene - organisere erfaringsdeling gjennom arrangement og besøk. Arrangementer, fagsamlinger, studiebesøk og andre former for erfaringsdeling kan bidra til at kunnskapen blir værende i sektoren, og kan komme flere kulturskoler og deres samarbeidspartnere til gode.

Samarbeid med Grunnskolen

Bruke grunnskolen som strategisk samarbeidspartner for å nå flere elever

Grunnskolen er en strategisk viktig samarbeidspartner for kulturskolen, både for å nå flere elever og for å rekruttere til tradisjonshåndverk. Gjennom et tett og langsiktig samarbeid kan barn og unge få kjennskap til fagene tidlig, samtidig som det kan utvikles kontinuitet i opplæringen. Målet bør være å gå fra enkeltstående prosjekter til mer sammenhengende forløp der elevene får mulighet til å utvikle grunnleggende ferdigheter over tid.

Rekruttere til tradisjonshåndverk

Tidlig innsats og aktiv rekruttering blir avgjørende. Barn og unge må få mulighet til å prøve fagene før de velger aktiviteter, og gode mestingsopplevelser kan skape motivasjon for videre deltakelse. For å lykkes med dette må det også være politisk vilje til å prioritere nødvendige ressurser, lokaler og utstyr.

Utfordringer - faktorer som hemmer fagpersonell

Fagpersonellets mulighet til å utvikle og gjennomføre gode tilbud innen tradisjonshåndverk påvirkes av både organisatoriske, økonomiske og praktiske rammebetingelser. Flere av utfordringene ligger utenfor den enkelte lærers kontroll, og kan gjøre det krevende å bruke kompetansen og engasjementet på en god måte.

Byråkratiske hindringer ved materiellkjøp

Byråkratiske hindringer og tidsbruk er en utfordring, blant annet ved innkjøp av materiell og utstyr. Når innkjøpsprosesser er omfattende eller lite tilpasset små og praktiske fag, kan det ta unødvendig mye tid og gjøre det vanskelig å være fleksibel. Tidsbruk knyttet til søknadsskriving og rapportering kommer i tillegg. Varierende søkerkompetanse mellom skolene kan også føre til at noen skoler har bedre mulighet enn andre til å skaffe eksterne midler og utvikle nye tilbud.

Dårlige bygg, verksteder og verktøy

De fysiske rammene har stor betydning for kvaliteten på undervisningen. Dårlige eller lite egnede bygg, manglende verksteder og begrenset tilgang på godt verktøy kan gjøre det vanskelig å gjennomføre praktisk undervisning på en trygg og inspirerende måte.

Store elevgrupper

Dette kan være en ytterligere utfordring, fordi tradisjonshåndverk ofte krever tett oppfølging, individuell veiledning og tilgang til utstyr og arbeidsplasser. Dersom elevgruppene blir for store, kan det gå utover både læringsutbytte, sikkerhet og muligheten til å oppleve mestring.

Manglende kontinuitet i finansiering gjør det vanskelig å bygge opp kompetanse og tilbud over tid. Når prosjekter er avhengige av kortsiktige midler, kan fagpersoner bruke mye tid på å etablere tiltak som senere ikke har finansiering til å fortsette. Dette kan også gjøre det vanskelig å utvikle langsiktige samarbeid med grunnskolen og andre aktører.

Muligheter og ønsker - fremmer god praksis

Arbeid med motiverte elever er en viktig faktor. Når elevene viser interesse, nysgjerrighet og engasjement, skapes det gode forutsetninger for mestring og læring, samtidig som fagpersonene får mulighet til å prøve ut og videreutvikle nye pedagogiske metoder.

Samarbeid på tvers av fag

Det ligger også store muligheter i samarbeid på tvers av fag og fagmiljøer. Tradisjonshåndverk kan kobles til andre kunst- og kulturfag, skolefag og lokale ressurser. Slike samarbeid kan gi nye pedagogiske muligheter, større bredde i tilbudene og gjøre tradisjonshåndverk relevant for flere.

Kulturskolen som fremoverlent og fleksibel organisasjon

Kulturskolens rolle som en fremoverlent og fleksibel organisasjon er samtidig en viktig styrke. Kulturskolen har mulighet til å tilpasse tilbudene til lokale behov, koble sammen ulike aktører og raskt prøve ut nye ideer og samarbeidsformer. Denne fleksibiliteten kan brukes strategisk for å utvikle tradisjonshåndverk som en naturlig og attraktiv del av kulturskolens tilbud.

Konkrete tiltak:

- Midler til å besøke hos andre kulturskoler for å observere praksis og logistikk
- Temauker og deltakelse i andres prosjekter
- Utstyrsdeling mellom skoler
- Sommerkurs med oppfølgingssystemer
- Samarbeid med DKS, Kulturtanken, Ung Fritid og bibliotek

Fremtidig fokus

Erfaringene fra arbeidet med tradisjonshåndverk viser at det framover er behov for å tenke mer langsiktig og strategisk:

Arbeide med holdninger til fagene

Et viktig område er å arbeide med holdninger til håndverksfagene og synliggjøre verdien av praktisk, skapende og kulturarvbasert læring. Tradisjonshåndverk må i større grad anerkjennes som fag med betydning for både læring, mestring, kreativitet og videreføring av lokal og nasjonal kulturarv.

Vurdere hvordan håndverksfag kan bli faste tilbud

Det bør kontinuerlig vurderes hvordan håndverksfag kan utvikles fra prosjektbaserte aktiviteter til faste og bærekraftige tilbud i kulturskolen. Langsiktige tilbud vil gi barn og unge mulighet til å utvikle ferdigheter over tid og skape bedre grunnlag for faglig fordypning.

Balansere breddetilbud mot fordypning

Det vil være viktig å finne en god balanse mellom breddetilbud og fordypning. Mange elever bør få et første møte med håndverksfagene, samtidig som de som ønsker det, må få mulighet til å utvikle større kompetanse og gå videre i et mer forpliktende opplæringsløp. Skape interesse tidlig og rekruttere elever og fagkompetanse aktivt.

Sikre politisk vilje for nødvendige prioriteringer

For å lykkes med en slik utvikling er det nødvendig å sikre politisk vilje og prioritering. Faste tilbud krever ressurser, egnede lokaler, utstyr og kompetanse. Kommunale beslutningstakere må derfor se verdien av å investere i håndverksfag og forstå at langsiktighet er avgjørende for å bygge fagmiljøer og varige tilbud.

Utnytte kulturskolen som navet i lokalt kulturettnettverk

Kulturskolen har en særlig mulighet til å ta en tydeligere rolle som navet i det lokale kulturettnettverket. Ved å koble sammen grunnskolen, håndverkere, frivillige organisasjoner, museer, bibliotek og andre kulturaktører kan kulturskolen bidra til å samle kompetanse og ressurser. Dette kan skape sterkere fagmiljøer, flere møteplasser og bedre muligheter til å delta.

Åpne spørsmål

- *Hvordan kan vi etablere tradisjonelle håndverk som kjernefag i kulturskolene?*
- *Hvilke mekanismer vil sikre kontinuitet når man går fra prosjektbasert til permanent programvirksomhet?*
- *Hvordan kan vi balansere bredetilbud mot muligheter for fordypning?*

3.3. Høyere utdanning - yrkesvei

Håndverksfag i Kulturskolen

- *Hvordan kan kulturskolen arbeide for å løfte tradisjonshåndverk som yrkesveg eller høyere utdanning?*

Synlighet og anerkjennelse

Håndverksfaget må anerkjennes på tvers av alle nivåer/utdanningsnivåer - i kretsløpet fra barnehage til grunnskole, via kulturskole og videregående skole, til høyere utdanning og til Utdanningsdirektoratet, og Kunnskapsdepartementet. Suksess krever aktivt samarbeid og god formidling, med fokus på synlighet og engasjement i planarbeidsprosesser.

Tid og undervisningsstrukturer

Håndverksprosesser krever tålmodighet og forståelse for langsomme prosesser. Dette nødvendiggjør en særlig tilpasset undervisningsstruktur. Ved å utfordre etablerte strukturer i skolen kan vi skape rom for læring gjennom oppdagelse og praktisk arbeid. Dette støtter dannelses, psykisk helse og effektive læringsstrategier, i tråd med prinsippet:

- *Jeg hører og glemmer. Jeg ser og husker. Jeg gjør og forstår* (Xunzi, 310-325 f.kr.).

Kompetanse og generasjonsoverføring

Det er viktig å verdsette både realkompetanse og formell kompetanse. Kulturskolen kan fungere som knutepunkt for generasjonsprosjekter som legger til rette for overføring av kunnskap på tvers av generasjoner. Dette inkluderer alle og sikrer kontinuitet i håndverkstradisjoner.

Langsiktighet og tilgjengelighet

Kulturskolen bør være en inngangsport til håndverk ved å:

- Skape fellesskap i små grupper
- Tilby kortere kurs i alle kulturskoler
- Sikre kontinuitet og utvikling
- Invitere til møteplasser/arenaer for inspirasjon og kontakt med håndverkere
- Arrangere ukentlige samlingspunkt for å vise ulike håndverkstyper
- Etablere dialog med tradisjonsutøvere om deres karrierevalg
- Det er viktig å akseptere at håndverk ikke er for alle, samtidig som målet er å gjøre det tilgjengelig som tilbud

Miljø og bærekraft

Håndverksfaget bør ses i sammenheng med kommunens arbeid med miljø og bærekraft. Holdningssendringer knyttet til forbruk og økt forståelse for produksjonsprosesser i befolkningen vil bidra til større respekt og forståelse for håndverksfag.

Kulturskolens rolle

Kulturskolen må være pådriver for praktiske ferdigheter. Tidlig fokus på verktøy og redskaper er sentralt - alle bør kunne betjene grunnleggende redskaper som kniv. Prosessen er like viktig som resultatet. Dette bør inn i rammeplanarbeidet for å sikre forankring.

Åpne spørsmål:

- *Hvordan kan vi praktisk løse de strukturelle utfordringene knyttet til tidsbruk og tålmodighet for langsomme prosesser innenfor eksisterende skolesystemer?*
- *Hvilke spesifikke mekanismer bør brukes for å sikre kontinuitet og utvikling i håndverksprogrammer?*
- *Hvordan balanserer vi å tilby håndverksutdanning bredt samtidig som vi erkjenner at det kanskje ikke passer for alle elever?*

Foto: Kulturskolerådet - Erfaringsdelingssamling, februar 2026

3. 4. Rekruttering av fagpersonell - Faktorer som påvirker fagformidling i skolen

- Hva kan fremme/hemme interesse for fagpersonell i å arbeide med dette faget i formidling til barn og unge?

Oppsummeringen identifiserer sentrale faktorer som fremmer og hemmer effektiv fagformidling når eksterne fagpersoner jobber i skolekonteksten, særlig relatert til samarbeid grunnskole - kulturskole.

Fremmende faktorer

Forberedelse og struktur

Tydelige forventninger:	Fagpersonen må vite nøyaktig hva som forventes og hva de kan bidra med
God bakgrunnsinformasjon:	Omfattende informasjon om struktur, målgruppe, alderstrinn og de konkrete ungene
Tidlig involvering:	Fagpersoner bør delta i utarbeidelse av opplegg fra start av prosjektet
Planlegging i god tid:	Tilstrekkelig planleggingstid avgjørende for suksess

Organisatoriske rammebetingelser

Ressurser og støtte:	Nødvendige ressurser må være på plass sammen med lederstøtte
God infrastruktur og utstyr:	Tilgang til adekvat utstyr og fasiliteter
Smidighet i organisering:	Fleksibilitet rundt praktisk tilrettelegging
God rolleavklaring:	Tydelig avklaring av roller og ansvar på forhånd

Faglig og sosialt miljø

Anerkjenne fagkompetanse:	Respekt for fagpersonens ekspertise
Profesjonsfelleskap:	Arena for diskusjon av problemstillinger i plenum
Eierskap og autonomi:	Mulighet for faglig selvstendighet
Flere fagpersoner:	Fordel å være flere fremfor å stå alene

Andre faktorer

Fokus på rekruttering:	Bevissthet rundt å tiltrekke seg riktige personer
Generasjonsformidling:	Ansvarliggjøring av videreformidling av håndverk
Foresatte som støtteressurs:	Kan involveres, men må håndteres bevisst

Hemmende faktorer

Store gruppestørrelser:	Utfordrende arbeidsforhold med for mange elever
Stå alene:	Mangel på kollegastøtte i gjennomføring
Usikkerhet rundt formidling:	Uklarhet om hvordan formidle fagstoff
Begrensede tidsressurser:	Mangel på tilstrekkelig tid
Økonomi:	Budsjettmessige begrensninger
Omfattende opplegg:	Lettere å selge inn kortkurs enn omfattende programmer

Kontekstforståelse

Grunnskolen representerer en annerledes undervisningskontekst enn kulturskolen, noe som krever spesiell tilrettelegging og forståelse fra alle involverte parter.

Åpne spørsmål:

- Hvordan kan vi bedre engasjere fagpersoner som kan være nølende med å delta?
- Hva er den optimale balansen mellom programmets dybde og praktisk gjennomførbarhet (korte kurs vs. omfattende programmer)?
- Hvordan kan vi utnytte foreldreengasjement som en støtteressurs samtidig som vi begrenser potensielle konflikter med programmets mål?
- Hvordan håndterer vi bekymringer om kompensasjon som både kan motivere og avskrekke deltakelse?

Oppsummering

Hva fremmer interessen?: Interessen styrkes når rammebetingelsene gir faglig trygghet og forutsigbarhet. Sentrale faktorer er tidlig involvering i planleggingen og tydelig rolleavklaring. Når fagpersonen har god innsikt i barnegruppen og opplever at deres ekspertise anerkjennes, skapes eierskap. Et godt profesjonsfellesskap, gjerne der flere jobber sammen, fungerer som en viktig støtteordning som gjør oppdraget mer attraktivt.

Hva hemmer interessen?: Motivasjonen svekkes av uoversiktlige rammer og manglende støtte. Store elevgrupper og følelsen av å stå alene med ansvaret er betydelige barrierer. I tillegg virker knappe tidsressurser, svak økonomi og usikkerhet rundt selve formidlingsmetodikken avskrekkende. For omfattende programmer kan også føles overveldende sammenlignet med mindre, mer håndterbare prosjekter.

Kort sagt, Fagpersoner motiveres av tydelige roller og faglig respekt, men bremses av aleneansvar og ressursmangel i en kompleks skolehverdag. Man må bygge bro mellom kulturskolens fagfokus og grunnskolens kontekst gjennom god struktur, kollegial støtte og respekt for faget.

3.5. Samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor

- Hvordan kan de frivillige miljøene bidra til bærekraft, og til å skape rekruttering til håndverksfag?

Finansiering og ressurser

Frivillige organisasjoner fungerer som et viktig bindeledd mellom det offentlige og frivilligsektoren. En sentral fordel for frivillige organisasjoner er deres mulighet til å søke på alternative finansieringskilder som ikke er tilgjengelige for offentlige aktører.

Ungdomsengasjement i håndverk

Ung husflid representerer en viktig arena for å introdusere barn til håndverksfag. Målet er å gjøre håndverk tilgjengelig for unge mennesker på arenaer de opplever som spennende og relevante. Gjennom dette arbeidet kan frivillige fungere som positive rollemodeller for barn og unge.

Nettverksbygging og koordinering

For å styrke det frivillige arbeidet er det viktig med systematisk nettverksbygging. Dette inkluderer:

- Samle lokale ressurser via digitale plattformer som Facebook
- Etablere frivilligregister hos frivilligsentralen
- Kvalitetssikre frivillige aktiviteter

Lavterskelaktiviteter

Organisering av lavterskel kampanjer og festivaler gir unge mulighet til å prøve seg i håndverk og andre aktiviteter uten høye krav til forkunnskaper eller deltakelse.

Rammebetingelser for frivillig arbeid

Det er viktig å anerkjenne at frivillige ikke kan stilles overfor samme krav som lønnet ansatte. Dette krever:

- Tydelige avtaler og forventningsavklaringer
- Bred frivilligbase for å sikre kontinuitet
- Forståelse for at frivilligbaserte tilbud kan være mer sårbare enn bemannede tjenester. Denne tilnærmingen sikrer bærekraftig og kvalitativt godt frivillig arbeid samtidig som frivillig sektorens særegne karakter respekteres

Åpne spørsmål:

- Hvordan balanserer man kvalitetsstandarder med frivilliges kapasitet?*
- Hvilke spesifikke finansieringsmuligheter bør frivillige organisasjoner prioritere?*

Foto: Øyer kulturskole

Kap. 4. Samlende anbefalinger

På bakgrunn av erfaringene fra tiltaket *Håndverksløftet i kulturskolen 2024–2026*, samt innspillene fra erfaringsdelingssamlingen i Skedsmo i februar 2026, har Kulturskolerådet sammenfattet deltakernes anbefalinger for det videre arbeidet med tradisjonshåndverk i kulturskolen, og i relevante sektorer og aktører.

Erfaringene og innspillene gir et grunnlag for å identifisere muligheter, utfordringer og prioriterte områder i det videre arbeidet med å styrke tradisjonshåndverksfeltet.

Anbefalinger til fem sektorer

For å styrke håndverkets plass i kulturskole, utdanning og samfunn, retter anbefalingene seg mot fem sentrale sektorer. Hver sektor har en viktig rolle i å sikre langsiktig forankring, samarbeid, kompetanseutvikling og rekruttering.

- Kulturskolerådet
- Nasjonale myndigheter
- Kommuner og kulturskoler
- Universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren)
- Samarbeidspartnere og relevante fag- og kulturmiljøer

Hovedbudskapet

Hovedbudskapet er at tradisjonshåndverk i kulturskolen må utvikles fra enkeltstående prosjektbaserte initiativer til å bli en del av et nasjonalt, koordinert og langsiktig arbeid.

Det er behov for å bygge varige system for kompetanseoverføring og kulturarvsforvaltning, rekruttering av elever fagpersoner, fagutvikling, samt planer for videreføring av levende kulturarv. Dette forutsetter stor innsats fra myndigheter, Kulturskolerådet, kommuner, UH-sektor og et bredt nettverk av samarbeidspartnere.

Nasjonale myndigheter må legge til rette gjennom rammebetingelser, finansiering og nasjonale virkemidler. Kulturskolerådet kan bidra med koordinering, kunnskapsdeling og kompetanseutvikling. Kommuner og kulturskoler må sikre lokal forankring og langsiktighet.

UH-sektoren har en sentral rolle i utdanning, forskning og utvikling av fagmiljøer. Samarbeid mellom museer, frivilligheten, fag- og håndverksmiljøer og andre relevante aktører er avgjørende for å skape robuste og bærekraftige strukturer.

Målet må være at barn og unge over hele landet får mulighet til å møte, lære og videreføre tradisjonshåndverk, samtidig som kulturskolen styrkes som en viktig arena for levende kulturarv, skaperglede, tilhørighet og lokal og nasjonal identitetsutvikling.

4. 1. Anbefalinger til Kulturskolerådet

- Støtte lokale initiativer i sammenheng med regionale/nasjonale samarbeidsaktører

Sammendrag

Kulturskolerådet har en viktig rolle i å styrke kulturskolenes arbeid med tradisjonshåndverk og støtte gode lokale og regionale initiativer i samarbeid med relevante fagmiljøer og aktører.

På den ene siden bør Kulturskolerådet motivere og støtte kulturskoler i arbeidet med å integrere tradisjonshåndverk i sine tilbud og programmer, samt sikre samarbeid med UH sektor som kan bidra til videreutdanning for både håndverkskunstnere og kulturskolelærere.

Samtidig bør Kulturskolerådet være en tilrettelegger for dialog og samhandling mellom fagmiljøer, håndverkere og kulturskoler.

Møteplasser og nettverk kan bidra til å koble lokal kompetanse med regionale og nasjonale ressurser, og samtidig styrke utviklingen av fagmiljøene over tid.

På den andre siden kan Kulturskolerådet bidra med å synliggjøre at offentlige myndigheter har et eksplisitt ansvar på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Ulike støtteordninger og eksplisitte satsningsområder på tradisjonshåndverk, som nasjonal satsning, er verktøy som kan bidra til kunnskap og videreformidling av kulturarv. I disse dager er dette særskilt aktuelt med tanke på verdenssituasjonen og fokus på ulike former for nasjonal beredskap. Dette krever tydelig oppfølging fra alle nivåer for hvordan en nasjonal satsning på opplæring i og formidling av tradisjonshåndverk følges opp regionalt og lokalt i kommunene.

Anbefalinger

1. Være en nasjonal pådriver og interessepolitisk stemme

Kulturskolerådet bør løfte og synliggjøre tradisjonshåndverkets betydning overfor regjering, direktorater og beslutningstakere.

2. Etablere en nasjonal kunnskapsbank

Utvikle en digital plattform med undervisningsressurser, metodikk, kursmaterieell, partneroversikter og eksempler på god praksis.

3. Bygge nasjonale og regionale nettverk

Legge til rette for erfaringsdeling, fagkonferanser og møteplasser mellom kulturskoler, fagmiljøer og tradisjonsbærere.

4. Utvikle pedagogiske opplæringsløp for tradisjonsbærere

Ta initiativ til «Mini-PPU», digitale kurs og mentorordninger rettet mot håndverkere og frivillige.

5. Støtte kommunene i kompetansekartlegging

Utvikle verktøy for å identifisere lokal og regional håndverkskompetanse.

6. Utvikle kommunikasjons- og rekrutteringsmaterieell

Produsere profesjonelt innhold til bruk i sosiale medier og lokal markedsføring.

7. Fremme større og mer bærekraftige fagstillinger

Arbeide for organisatoriske løsninger som gjør det attraktivt for håndverkere å arbeide i kulturskolen.

8. Bidra til finansieringskompetanse

Tilby veiledning om tilskudd, sponsorarbeid og prosjektutvikling.

9. Sikre videreføring av etablerte fagmiljøer

Styrke og koble sammen eksisterende tilbud fremfor å bygge opp parallelle strukturer.

4.2. Anbefalinger til statlige myndigheter

- Løfte tradisjonshåndverk som en strategisk samfunnsressurs

Sammendrag

Nasjonale myndigheter bør løfte tradisjonshåndverk som en strategisk samfunnsressurs og sikre at fagområdet inngår tydeligere i nasjonale satsinger innen kultur, utdanning, bærekraft og samfunnsberedskap. Det anbefales å etablere et langsiktig, tverrdepartementalt nasjonalt håndverksløft, med flerårige finansieringsordninger og bedre koordinering mellom eksisterende initiativer.

Videre bør det utvikles fleksible kvalifiserings- og utdanningsløp for tradisjonshåndverkere, styrkes økonomiske og lovmessige rammer for kommunenes og kulturskolenes arbeid, og etableres særskilte ordninger for små og sårbare fagmiljøer. Det bør også legges bedre til rette for sammenhengende utdanningsløp fra kulturskole til yrkesfag, lærlingordninger, fagskole og høyere utdanning, samt stimuleres til regionalt og interkommunalt samarbeid om kompetanse og tilbud.

Kort oppsummert; Det trengs nasjonale rammer, langsiktig finansiering og bedre koordinering for å sikre at tradisjonshåndverk kan rekrutteres til, læres, videreføres og utvikles i hele landet.

Anbefalinger

1. Anerkjenne tradisjonshåndverk som strategisk samfunnsressurs

Tradisjonshåndverk bør ses som en del av nasjonal kulturarv, bærekraftsarbeid og samfunnsberedskap, og inngå tydeligere i nasjonale strategier der også kulturskolens bidrag er synlig.

2. Etablere et nasjonalt håndverksløft

Utvikle en langsiktig, tverrdepartemental satsing som kobler kultur, utdanning, frivillighet og fagopplæring. Mange aktører arbeider med dette nå, men det mangler sammenheng – dette kan bare koordineres fra nasjonalt hold.

3. Sikre flerårige finansieringsordninger

Tilskuddsordninger bør i større grad gi tre- til femårige tildelinger som muliggjør forpliktende samarbeid og varig kompetanseoppbygging.

4. Utvikle alternative pedagogiske kvalifiseringsløp

Det bør etableres fleksible og praksisnære modeller for pedagogisk kvalifisering av tradisjonshåndverkere, basert på realkompetanse.

5. Styrke kommunenes (og kulturskolens) lovmessige og økonomiske rammer

Kommunene har trang økonomi. Kulturskolens rolle som arena for kulturarv, praktisk læring og rekruttering til yrkesfag må tydeliggjøres og sikres gjennom nasjonale rammevilkår.

6. Opprette ordninger for små og sårbare fagmiljøer

Egne støtteordninger bør bidra til å sikre fag der kompetanse er geografisk spredt eller fag som hviler på få tradisjonsbærere.

7. Styrke koblingen mellom kulturskole, videregående opplæring og lærlingordninger

Barn og unge må kunne se en tydelig utdanningsvei fra kulturskole til yrkesfag, fagskole og høyere utdanning.

8. Stimulere til regionalt og interkommunalt samarbeid

Statlige virkemidler bør belønne deling av kompetanse, lærerkrefter og fordypningstilbud på tvers av kommunegrenser.

4. 3. Anbefalinger til kommuner og kulturskoler

- Forankre tradisjonshåndverk som en langsiktig del av kulturskolens fagtilbud

Sammendrag

Kommuner og kulturskoler bør forankre tradisjonshåndverk som en langsiktig del av kulturskolens fagtilbud, basert på systematisk kartlegging av lokal kompetanse, tradisjonsbærere og relevante samarbeidspartnere. Det bør legges til rette for at håndverkere kan bidra i opplæringen gjennom mentorordninger, veiledning og samarbeid med kulturskolelærere. Samtidig bør samarbeidet med grunnskole og SFO styrkes for å sikre tidlig rekruttering og helhetlige læringsløp. Kommunene bør investere i egnede verksteder og utstyr, utvikle fleksible tilbud som gjør det enkelt for barn og unge å delta, og legge til rette for interkommunalt samarbeid og deling av kompetanse.

Tradisjonshåndverk bør forankres politisk og administrativt i kommunale planer for kultur, oppvekst- og næringsutvikling, og resultater og effekter bør synliggjøres for politikere, foresatte og lokalsamfunnet. Kommunene og kulturskolene bør dermed sikre lokal forankring, kompetanse, gode læringsarenaer og langsiktige tilbud, slik at tradisjonshåndverk blir en tilgjengelig og naturlig del av barn og unges kultur- og opplæringstilbud. ([Rammeplan til kulturskolen](#))

Foto: Vestby kulturskole

Anbefalinger

1. Gjennomføre systematisk kartlegging av lokal kompetanse

Identifiser tradisjonsbærere, frivillige miljøer, museer og håndverkere som kan bidra i opplæringen.

2. Gi tradisjonshåndverk en tydelig plass i kulturskolens fagportefølje

Tilbudene må være langsiktige og ikke kun prosjektbaserte.

3. Ta rollen som «pedagogisk vertskap»

Legg til rette for at håndverkere kan undervise gjennom veiledning, mentorordninger og to-læresystem.

4. Styrke samarbeidet med grunnskolen og SFO

Bruk skolen som rekrutteringsarena og skape helhetlige læringsløp.

5. Prioritere tidlig rekruttering

Utvikle tradisjonshåndverksaktiviteter rettet mot barnehage, SFO og mellomtrinnet.

6. Etablere fleksible kursformer

Korte kurs, ferietilbud og verkstedbaserte opplegg kan redusere barrierer for deltakelse.

7. Investere i verksteder og utstyr

Tilgang til egnede lokaler er en forutsetning for kvalitet og vekst.

8. Sikre god politisk og administrativ forankring

Tradisjonshåndverk må inngå i kommunale planer for kultur, oppvekst og næringsutvikling.

9. Legge til rette for interkommunalt samarbeid

Del på lærerkrefter, spesialkompetanse og fordypningstilbud.

10. Synliggjøre resultater og effekter

Inviter politikere, foresatte og lokalsamfunn til utstillinger, verksteder og formidlingsarenaer.

4.4. Anbefalinger til universitets- og høyskolesektoren

- Bygg robuste utdannings- og fagmiljøer innen tradisjonshåndverk

Sammendrag

UH-sektoren bør bidra til å sikre rekruttering, kompetanseutvikling og langsiktig faglig bærekraft innen tradisjonshåndverk gjennom mer fleksible og praksisnære utdanningsløp. Det innebærer å utvikle deltids-, nett- og modulbaserte tilbud som er tilpasset yrkesaktive håndverkere og lærere, og samtidig anerkjenne realkompetanse, mesterkompetanse og lang praktisk erfaring i opptak og kvalifisering.

Det bør også bygges robuste utdannings- og fagmiljøer innen tradisjonshåndverk, særlig innen små og truede fag, og utvikles videreutdanning for kulturskolelærere innen tradisjonshåndverk, kulturarv og bærekraft. Tettere samarbeid mellom UH-sektoren, kommuner og kulturskoler kan gi bedre praksisplasser, hospitering og felles utviklingsprosjekter.

Samtidig bør UH-sektoren styrke forskning og kunnskapsutvikling om betydningen av håndverksopplæring for blant annet læring, inkludering, bærekraft og deltakelse. Utdanningene bør i større grad koble kulturarv, utdanning og arbeidsliv, og UH-sektoren bør være en aktiv og strategisk partner i nasjonale fagnettverk og i den videre utviklingen av Håndverksløftet i kulturskolen.

UH-sektoren bør utvikle fleksible utdannings- og kvalifiseringsløp, styrke fagmiljøene og koble utdanning, forskning og praksis tettere sammen – slik at tradisjonshåndverk får en bærekraftig plass i både kulturskolen, utdanningssystemet og arbeidslivet.

Anbefalinger

1. Utvikle fleksible pedagogiske utdanningsløp

Tilby deltids-, nettbaserte og modulbaserte tilbud tilpasset yrkesaktive håndverkere.

2. Anerkjennelse realkompetanse i større grad

Utvikle opptaks- og kvalifiseringsordninger som verdsetter mesterkompetanse og praktisk erfaring.

3. Styrke utdanningstilbud innen tradisjonshåndverk

Sikre nasjonal kapasitet og robuste fagmiljøer innen truede og små håndverksfag.

4. Utvikle videreutdanning for kulturskoleansatte

Tilby praksisnær kompetanseheving innen tradisjonshåndverk, kulturarv og bærekraft.

5. Bygge tettere samarbeid med kommunene og kulturskolene

Utvikle praksisplasser, hospitering og utviklingsprosjekter sammen med sektoren.

6. Bidra til forskning og kunnskapsutvikling

Dokumenter effekter av håndverksopplæring på læring, inkludering, folkehelse og bærekraft.

7. Utvikle utdanningsløp som kobler kulturarv og arbeidsliv

Studier må i større grad speile behovene i kultursektoren, håndverksnæringene og kulturskolene.

8. Delta aktivt i nasjonale fagnettverk

UH-sektoren bør være en strategisk partner i videreutviklingen av Håndverksløftet for kulturskolen.

4. 5. Anbefalinger til samarbeidspartnere og relevante fag- og kulturmiljøer

- *Sørg for langsiktige forpliktende samarbeid*

Sammendrag

Det anbefales å gå fra kortvarige og personavhengige enkeltprosjekter til langsiktige, forpliktende samarbeid mellom kulturskoler, museer, kulturarvsinstitusjoner, husflidslag, frivillige organisasjoner og relevante fag- og UH-miljøer. Samarbeid bør forankres i skriftlige avtaler med tydelige roller, ansvar og felles mål, slik at kompetanse og aktivitet kan videreføres også når enkeltpersoner eller ildsjeler slutter.

Det bør etableres regionale ressurs- og kompetansenettverk som gjør lettere å legge til rette for deling av kunnskap, undervisningsopplegg, verksteder og andre ressurser. Utviklede metoder og undervisningsressurser bør dokumenteres og gjøres tilgjengelige for gjenbruk, slik at erfaringer fra lokale satsinger kan få større nasjonal betydning.

Samarbeidspartnere bør samtidig utvikle flere møteplasser på tvers av generasjoner, der barn, unge, voksne og eldre kan lære og skape sammen. Museer og kulturarvsinstitusjoner bør i større grad brukes som aktive læringsarenaer, mens kulturskolene kan bidra med pedagogisk kompetanse og kontakt med barn og unge.

Det anbefales å samordne rekruttering, synlighet og finansiering. Felles arrangementer, festivaler, verksteder og lavterskeltilbud kan gjøre tradisjonshåndverk mer tilgjengelig og attraktivt for nye målgrupper. Samarbeidspartnere bør utnytte ulike finansierings- og tilskuddsordninger gjennom felles søknader og koordinert innsats.

Hovedanbefalingen er å bygge varige strukturer for samarbeid, kompetansedeling og rekruttering – strukturer som er forankret i organisasjonene og kan leve videre uavhengig av enkeltpersoner.

Anbefalinger

1. Etablere varige partnerskap framfor enkeltprosjekter

Samarbeid bør organiseres gjennom langsiktige avtaler og felles målsettinger.

2. Utarbeide skriftlige intensjonsavtaler

Avklare roller, ansvar og forventninger tidlig for å redusere personavhengighet.

3. Etablere regionale ressursnettverk

Koble kulturskoler, museer, husflidslag, frivilligsentraler og fagmiljøer i faste samarbeidsstrukturer.

4. Dele kompetanse og undervisningsressurser

Utviklede opplegg bør gjøres tilgjengelige for gjenbruk nasjonalt.

5. Styrke generasjonsmøter

Utvikle arenaer hvor barn, unge, voksne og eldre lærer sammen.

6. Samordne finansiering og søknadsarbeid

Partnere bør aktivt utnytte ulike tilskuddsordninger og finansieringskilder.

7. Koble håndverk til folkehelse, inkludering og bærekraft

Utvikle samarbeid med helse-, oppvekst- og frivillighetsfeltet for å synliggjøre håndverkets samfunnsverdi.

8. Styrke samarbeidet mellom kulturskole, museer og kulturarvsinstitusjoner og UH

Museene bør i større grad brukes som aktive læringsarenaer og verksteder.

9. Utvikle felles rekrutteringsstrategier

Samarbeid om synlighet, arrangementer, festivaler og lavterskelaktiviteter for barn og unge.

10. Bygge strukturer som overlever ildsjelene

Ansvar, dokumentasjon og kompetanse må forankres i organisasjonene, ikke hos enkeltpersoner.

Avsluttende ord

Tradisjonshåndverkets framtid i kulturskolen, utdanningen og fagmiljøene er et felles ansvar. De fem sektorene har ulike roller, men er samtidig gjensidig avhengige av hverandre for å skape varige og gode rammer for læring, videreføring og utvikling av kunnskap.

Det handler om å gå fra enkeltstående tiltak til langsiktig samarbeid, tydelig ansvar og felles innsats. Ved å dele kompetanse, bygge nettverk og skape gode lærings- og møteplasser kan sektorene sammen styrke rekrutteringen og bidra til at tradisjonell og ny håndverkskunnskap får en levende og relevant plass også i framtiden.

Når vi bygger strukturer sammen, blir håndverket ikke bare bevart – det blir videreført, utviklet og gjort relevant for nye generasjoner. Det er nettopp denne felles innsatsen som gjør det mulig å løfte tradisjonshåndverket videre. Derfor ønsker Kulturskolerådet å rette en stor takk til de ni kulturskolene, samt de tre nasjonale organisasjonene som har lagt ned mange arbeidstimer i å utvikle og tilrettelegge et godt og faglig fundament for de øvrige deltakerne under erfaringsdelings-samlingen. En stor takk går også til alle de 30 kulturskolene som har prioritert å satse på tradisjonshåndverk som et viktig fagområde – både for kulturskolen og for samfunnet.

Avslutningsvis vil Kulturskolerådet, på vegne av de 30 kommunale kulturskolene, rette en stor takk til **Sparebankstiftelsen DNB** for tilliten som er vist gjennom støtten til dette utviklingsarbeidet. Støtten har vært avgjørende for å kunne samle erfaringer, bygge kompetanse og utvikle samarbeid som kan bidra til at tradisjonshåndverket får en sterkere og mer varig plass i kulturskolen.

**Kulturskoler som fikk støtte
i første utdelingsrunde 2024 - 2026**

Eidsvoll
Indre Fosen
Kristiansand
Kvæfjord
Kviteseid
Kåfjord
Levanger
Osterøy
Rennebu
Røros
Trondheim
Vestby
Vinje
Oslo

**Kulturskoler som fikk støtte
i andre utdelingsrunde 2025 - 2026**

Elverum	Eidsvoll
Gjøvik	Indre Fosen
Holtålen	Kviteseid
Kristiansund	Osterøy
Melhus	Røros
Tynset	Vestby
Sunnfjord	
Sør-Varanger	
Røyrvik	
Ringsaker	
Saltdal	
Øyer	
Vadsø	
Åmot	
Vågå	
Aurskog-Høland	

Kulturskolene i Eidsvoll, Kviteseid, Indre Fosen, Røros, Osterøy og Vestby fikk videreført sine prosjekter med prosjekttilskudd omsøkt i den andre tildelingsrunden.

Kulturskolene i Oslo, Vågå og Aurskog-Holand har mottatt prosjektmidler direkte fra Sparebankstiftelsen DNB og rapporterer direkte til stiftelsen. En forutsetning for tildelingen var at de tre kulturskolene ble en del av det nasjonale nettverket til *Håndverksløftet i kulturskolen*. De tre kulturskolene bidro aktiv i arbeidet med innspill og kunnskap i denne prosessen.

Lenker til samarbeidende organisasjoner

Norsk håndverksinstitutt - <https://handverksinstituttet.no/>
MiA Tradisjonshåndverk - <https://mia.no/tradisjonshandverk>
Handverkslaget - <https://www.handverkslaget.no/>
Norges Husflidslag - <https://husflid.no/>
Kulturskoleradet - <https://www.kulturskoleradet.no/>
Kunst og design i skolen - <https://www.kunstogdesign.no/>
Institutt for tradisjonskunst og folkemusikk - <https://www.usn.no>

Lenker til relevante ressursentre, fagmiljøer og støtteressurser

Norske kunsthåndverkere - <https://www.norskekunsthandverkere.no/>
Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæring - <https://kunstkultursenteret.no/>
Sámi allaskuvla (Samisk høyskole) <https://samas.no/>
Duodjeinstituttet (Duodjiinstituttet) <https://www.duodjein.no/language/nb/duodjeinstutt/>
KHDELE - læringsressurser i kunst og håndverk - <https://khdele.no>
Ferdighetstrapp for tresløyd - <https://www.kunstogdesign.no/ferdighetstrapp-for-tresloyd>
Tidsskrift FORM - <https://www.kunstogdesign.no/tidsskriftet-form>
FORMbanken - <https://www.kunstogdesign.no/ressurser/arkiv/formbanken>

Sparebankstiftelsen DNB - <https://www.sparebankstiftelsen.no>

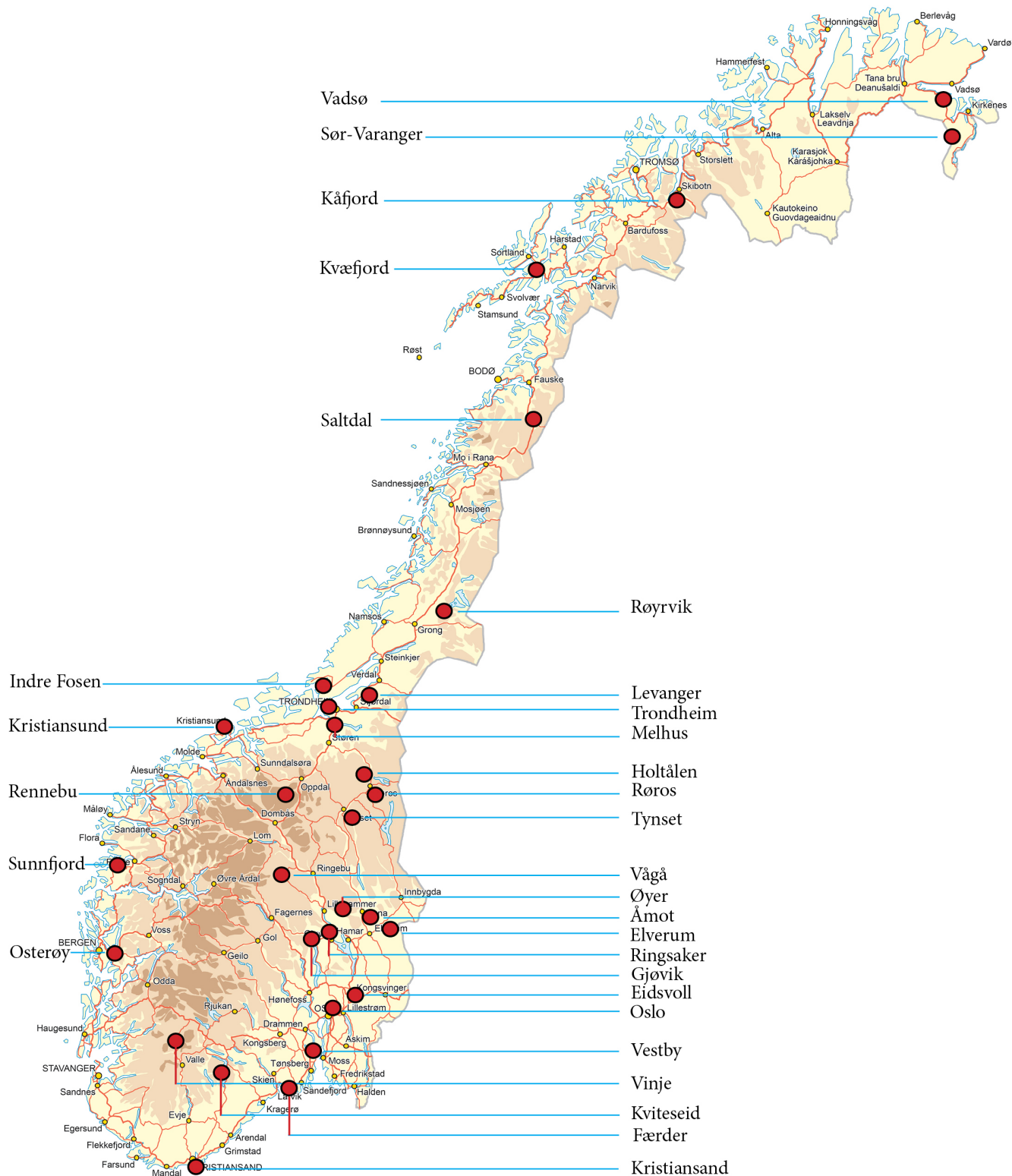

Foto: Knuden - Kristiansand kulturskole

HÅNDVERKSLØFTET I KULTURSKOLEN

